

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління і права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Депозитні операції комерційного банку та розвиток системи
гарантування вкладів фізичних осіб»**

Виконав студент 4-го курсу, групи 401-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Корячко О.М.

Керівник: д.е.н., професор Єгоричева С.Б.

Рецензент: професор кафедри фінансів та

банківської справи ПУЕТ Гудзь Т.П.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Корячко О.М. _____

Підтверджую достовірність даних, використаних

у роботі

Корячко О.М. _____

Полтава, 2022 рік

АНОТАЦІЯ

Корячко О.М. «Депозитні операції комерційного банку та розвиток системи гарантування вкладів фізичних осіб». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Робота містить 102 сторінок, 15 таблиць, 11 рисунків, список літератури з 67 джерел та 5 додатків.

Ключові слова: комерційний банк, вклад (депозит), депозитні операції, види депозитів, система гарантування вкладів фізичних осіб.

Мета роботи – розвиток теоретичних засад здійснення депозитних операцій банку й функціонування системи гарантування вкладів, а також надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів залучення депозитних ресурсів.

Об'єктом дослідження є процес здійснення депозитних операцій банку в умовах функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб. Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти залучення депозитних ресурсів банку та функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних з уточненням сутності депозитних операцій та їх ролі у діяльності банку; розкриттям механізму проведення депозитних операцій; з'ясуванням ролі системи гарантування вкладів фізичних осіб у підтриманні депозитної діяльності банків; оцінюванням стану депозитної діяльності банків України; моніторингом депозитних операцій АБ «Укргазбанк»; виявленням сучасних напрямів діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; виявленням напрямів розвитку депозитних операцій АБ «Укргазбанк»; визначенням шляхів вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням зарубіжного досвіду.

ANNOTATION

Koryachko OM "Deposit operations of a commercial bank and the development of a deposit guarantee system for individuals." Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" - National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk", Poltava, 2022.

The work contains 102 pages, 15 tables, 11 figures, a list of references from 67 sources and 5 appendices.

Key words: commercial bank, deposit (deposit), deposit operations, types of deposits, deposit guarantee system for individuals.

The purpose of the work is to develop the theoretical foundations of the bank's deposit operations and the functioning of the deposit guarantee system, as well as to provide practical recommendations for improving methods of attracting deposit resources.

The object of the study is the process of deposit operations of the bank in the functioning of the deposit guarantee system of individuals. The subject of the research is the theoretical principles and practical aspects of attracting the bank's deposit resources and the functioning of the Deposit Guarantee Fund for individuals.

The final paper considers a set of issues related to clarifying the nature of deposit operations and their role in the bank; disclosure of the mechanism of deposit operations; clarifying the role of the deposit guarantee system for individuals in supporting banks' deposit activities; assessing the state of deposit activity of Ukrainian banks; monitoring of deposit operations of JSB "UkrGasbank"; identification of modern activities of the Deposit Guarantee Fund of individuals; identification of directions of development of deposit operations of JSB "UkrGasbank"; identifying ways to improve the activities of the Deposit Guarantee Fund of individuals, taking into account foreign experience.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ.....	7
1.1. Сутність депозитних операцій та їх роль у діяльності банку	7
1.2. Механізм проведення депозитних операцій комерційним банком.....	18
1.3. Роль системи гарантування вкладів фізичних осіб у підтриманні депозитної діяльності банків.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ.....	37
2.1. Оцінка стану депозитної діяльності банків України	37
2.2. Моніторинг депозитних операцій АБ«Укргазбанк».....	49
2.3. Сучасні напрями діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.....	61
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ В УКРАЇНІ	72
3.1. Напрями розвитку депозитних операцій АБ «Укргазбанк».....	72
3.2. Шляхи вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням зарубіжного досвіду.....	81
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	102

				ВР 401-ЕФ 18090			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	<i>Депозитні операції комерційного банку та розвиток системи гарантування вкладів фізичних осіб</i>	Літ.	Арк.	Аркушів
<i>Розроб.</i>	<i>Корячко О.М.</i>						
<i>Перевір.</i>	<i>Єгоричева С.Б.</i>					3	102
<i>Н. Контр.</i>	<i>Єгоричева С.Б.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>						

ВСТУП

Специфіка діяльності банківської системи полягає в тому, що банківські установи працюють, в основному, із залученими ресурсами, тому дослідження управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел є постійно актуальним. Депозити фізичних та юридичних осіб є забезпеченням необхідних ресурсів для здійснення банками ефективної діяльності та першоджерелом отримання ними прибутку. Вирішальну роль у процесі формування ресурсів та визначенні позиції банку на депозитному ринку відіграє визначення способів та прийомів залучення коштів. Залучення ресурсів банку з депозитних джерел є пасивними операціями банку, які виступають передумовою здійснення активних операцій, необхідною передумовою яких є достатність ресурсів.

Банки залучають вільні грошові кошти економічних суб'єктів шляхом виконання депозитних операцій, у процесі яких використовуються різні види банківських рахунків. Суб'єктами депозитних операцій є банки, які виступають як позичальники, та вкладники – власники коштів. Об'єктами депозитних операцій є кошти, що передані банку на умовах, визначених відповідною угодою.

У нестабільних соціально-економічних умовах банківські установи мають суттєві труднощі з нарощуванням ресурсної бази, особливо у частині депозитів. З метою захисту прав та законних інтересів вкладників банків в Україні був створений Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО). Гарантії фонду поширюються на фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб – підприємців. Усі банки, які мають банківську ліцензію, є учасниками фонду.

Питання, пов'язані з дослідженням теоретичних основ залучення депозитних ресурсів банку, практики реалізації депозитних операцій та шляхів їх удосконалення, проблем функціонування ФГВФО привертають

увагу багатьох учених, що пояснюється значенням депозитних операцій для успішної діяльності банку. Серед таких науковців варто зазначити роботи Н. Версаль, О. Дзюблюка, О. Добровольської, В. Коваленко, Л. Маринчак, В. Огієнка, Г. Панасенко, Я. Підвисоцького, В. Рисіна, В. Фостяк та інших. Основна частина досліджень стосується проблеми формування депозитів в структурі ресурсної бази банку та ефективного управління ними. Невирішеним залишається питання щодо особливостей та механізмів залучення депозитних ресурсів в умовах нестабільного фінансово-економічного середовища.

Метою дипломної роботи є розвиток теоретичних засад здійснення депозитних операцій банку й функціонування системи гарантування вкладів, а також надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів залучення депозитних ресурсів.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких завдань:

- уточнити сутність депозитних операцій та їх роль у діяльності банку;
- розкрити механізм проведення депозитних операцій комерційним банком;
- з'ясувати роль системи гарантування вкладів фізичних осіб у підтриманні депозитної діяльності банків;
- надати оцінку стану депозитної діяльності банків України;
- здійснити моніторинг депозитних операцій АБ «Укргазбанк»;
- виявити сучасні напрями діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- запропонувати напрями розвитку депозитних операцій АБ «Укргазбанк»;
- визначити шляхи вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є процес здійснення депозитних операцій банку в умовах функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти залучення депозитних ресурсів банку та функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Теоретичною і методологічною основою дипломної роботи є фундаментальні положення теорії фінансів і банківської справи. При виконанні дослідження залежно від конкретних цілей і задач використано різноманітні методи економічного аналізу та вивчення економічних процесів, зокрема, аналітичний (поділ понять і процесів на складові для більш детального їх вивчення); порівняння (аналіз схожих та відмінних рис між досліджуваними об'єктами); графічний (побудова схем і діаграм для відображення інформації); табличний (створення таблиць для узагальнення теоретичної й статистичної інформації) та інші.

Інформаційну базу дослідження становили нормативні та законодавчі документи, які регулюють процес здійснення депозитних операцій банків та діяльність ФГВФО, монографічні роботи й статті вітчизняних науковців у фахових економічних виданнях, статистична звітність Національного банку України, дані фінансової звітності АБ «Укргазбанк» та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Практична значущість проведеного дослідження полягає у можливості застосування його результатів у практичній діяльності вітчизняних комерційних банків для удосконалення ефективності їх функціонування.

Результати дипломного дослідження були апробовані на 74-ї науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, 25 квітня – 21 травня 2022 року) (додаток А).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ

1.1. Сутність депозитних операцій та їх роль у діяльності банку

Банківські ресурси - це сукупність грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення активних та інших операцій. Таким чином, банківські ресурси можна вважати банківським капіталом. Банківські ресурси поділяються на власні кошти, залучені та запозичені кошти [1].

Рис. 1.1. Склад ресурсів комерційного банку

*Розробка автора.

Оскільки банк є фінансовим посередником, основну частину його ресурсів складають саме залучені кошти, що формуються, насамперед, за рахунок прийняття депозитів.

Термін «депозит» походить від латинського слова «depositum», що позначало майно, яке було передано на зберігання [2]. Вчені пов'язують появу депозитів зі стародавніми Вавилоном і Елладою, цю епоху прийнято

називати храмовим етапом у становленні банківської діяльності. Щоб зберегти і примножити свої статки, жреці надавали грошові кошти, що належали храму, в борг парафіянам, отримуючи за це відсотки. Згодом, щоб заробити і збільшити капітал, вони почали залучати депозити. Отримані гроші також передавалися в борг. У підсумку, за рахунок різниці у відсотках за отримання та розміщення коштів храми отримували прибуток.

На теренах України перший комерційний банк був відкритий у формі акціонерного товариства в 1864 році. Протягом перших двох років роботи у вклади від населення було залучено близько чотирьох мільйонів рублів. Далі один за одним змінювалися етапи розвитку банківської системи в Україні та інших державах, при цьому суть депозиту протягом усього часу залишалася незмінною [3].

Депозитними називаються банківські операції, під час яких залучаються грошові кошти фізичних та юридичних осіб за договором банківського вкладу. Визначення таких договорів дає стаття 1058 Цивільного кодексу України. Так, за договором банківського вкладу одна сторона (банк) приймає грошову суму (вклад), що надійшла від іншої сторони (вкладника) або для неї, і зобов'язується повернути вкладникові суму вкладу, а також виплатити проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах і в порядку, встановлених договором [4]. За рахунок депозитних операцій формуються залучені ресурси комерційних банків.

Згідно з зі статтею 340 Господарського кодексу України, депозитні операції банків полягають у залученні коштів у вклади та розміщенні ощадних сертифікатів [5]. Депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або у безготівковій формі, у гривнях або в іноземній валюті, що розміщені юридичними особами чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства та умов договору [6].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», поняття «депозит» трактується як кошти в готівковій або в безготівковій формі, валюті України або іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їхніх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [7].

У постанові Національного банку України «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій» депозит (вклад) трактується як грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківських металах, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [8].

Розкриваючи зміст терміну «депозит», ми зустрічаємося з величезним розмаїттям трактувань та підходів, що наявні в економічній літературі, деякі з котрих подані у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Деякі трактування терміну «депозит» у наукових джерелах

Джерело	Визначення
1	2
Кошонько О.В. [9]	Депозит - це грошові кошти, які внесено власником (юридичною та фізичною особою) або третьою особою за дорученням і за кошти власника у банк на рахунок для зберігання на визначених договором умовах і які підлягають поверненню по закінченні строку дії договору.
О. І. Копилук, О. М. Музичка [10]	Депозит (вклад) - це гроші або інші кошти в готівковій чи безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, передані власником (юридичною або фізичною особою) чи третьою особою за дорученням і за рахунок власника до банку для зберігання на встановлених договором умовах і з умовою обов'язкового повернення вкладнику.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Шептуха О.М., Маркарян А.А. [11]	Депозит – гроші або цінні папери, які надходять у банки і підлягають поверненню вкладнику або будь-якій особі за вказівкою вкладника при настанні відповідних умов
О.В. Довгаль [12]	Вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

*Складено на основі [9-12].

Проаналізувавши трактування, можна зробити висновок, що депозит, або іншими словами вклад – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі, які зберігаються в банківській установі і виплачується вкладнику за умовами договору, відповідно до законодавства України. Вклади можуть залучатися у національній або іноземній валюті.

Депозитна діяльність банків є надзвичайно багатогранною, банки залучають депозитні ресурси на різних умовах і з різних джерел. У таблиці 1.2 подано сучасні класифікаційні ознаки та види банківських депозитів.

Таблиця 1.2

Класифікаційні ознаки та види депозитів

Ознака класифікації	Види депозитів
1	2
За економічним змістом	активні депозити (розміщені)
	пасивні депозити (залучені)
За режимом використання	депозити до запитання (на вимогу)
	строкові депозити
За валютою, в якій номінований депозит	депозити в національній валюті
	депозити в іноземній валюті
За резидентністю власника коштів	депозити резидентів
	депозити нерезидентів
За цільовим призначенням	дохідні депозити
	гарантійні депозити
За режимом функціонування	з правом поповнення
	без права поповнення

Продовження таблиці 1.2

1	2
За методом нарахування процентів	депозити з фіксованою процентною ставкою
	депозити з плаваючою процентною ставкою
	депозити, за якими нараховуються «прості» проценти
	депозити, за якими нараховуються «складні» проценти
За терміном сплати процентів	депозити зі щомісячною сплатою процентів
	депозити зі щоквартальною сплатою процентів
	депозити зі щорічною сплатою процентів
	депозити з авансовою сплатою процентів

*Складено на основі [9]

За економічним змістом та характером вкладу розрізняють пасивні та активні депозити. Пасивні депозити виступають джерелом залучення банківських ресурсів. Активні депозити - засіб розміщення тимчасово вільних кредитних ресурсів [13]. Значна частка активних депозитів у валюті балансу негативно характеризує ділову активність банку, який не в змозі ефективно розпоряджатися своїми кредитними ресурсами.

За режимом використання коштів рахунки поділяються на: депозити (вклади) до запитання та строкові депозити. У свою чергу, в структурі строкових депозитів виділяють: ультрастрокові (типу овернайт), короткострокові (до одного року) та довгострокові (більше одного року).

За цільовим призначенням, депозити поділяються на дохідні депозити та гарантійні депозити. Гарантійний депозит – це кошти, які банк-кредитор залучає на депозитний рахунок для захисту від ризику проведення певних операцій, зокрема, кредитних. Дохідні депозити призначені для отримання процентних доходів.

За резидентністю, кошти можуть належати як резидентам, що мають місце проживання або місце реєстрації на території України, так і нерезидентам, які, відповідно, проживають або зареєстровані як суб'єкт

господарювання у зарубіжних країнах. Більшість депозитів у вітчизняних банках, звичайно, належать резидентам.

За режимом функціонування, депозити можуть бути із правом поповнення впродовж терміну дії депозитного договору, та без такої можливості. При цьому банк у договорі банківського вкладу визначає умови та обмеження такого поповнення, зокрема, період здійснення поповнення, періодичність, мінімальна або максимальна сума.

За методом нарахування відсотків, депозити бувають з фіксованою процентною ставкою та з плаваючою ставкою. Фіксована ставка є незмінною впродовж всього терміну договору банківського вкладу. Якщо використовується плаваюча процентна ставка, то ставка за депозитом прив'язується до якогось зовнішнього індикатора (облікової ставки НБУ, українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб, ставки LIBOR тощо) з визначеною у депозитному договорі маржою i , відповідно, періодично змінюється.

Щодо нарахування простих або складних відсотків (тобто їх капіталізації), то банки пропонують вкладникам дещо вищі відсоткові ставки при простих відсотках та менші – за умови їх періодичного прирахування до основної суми депозиту.

Депозитні операції відіграють важливу роль для банківської установи тому, що завдяки залученим коштам банківська установа може надавати кредити фізичним і юридичним особам за більш високий відсоток ніж депозити і завдяки цим операціям банківська установа отримує прибуток від залучених коштів.

Суб'єктами депозитних операцій є центральний банк; депозитні корпорації, крім центрального банку (банки); сектор загального державного управління; інші фінансові корпорації; нефінансові корпорації; домашні господарства; неприбуткові організації, що обслуговують домашні господарства [14].

Об'єкти депозитних операцій – депозити, тобто суми грошових коштів, які суб'єкти депозитних операцій вносять у банк та які залишаються на рахунках у банках через діючий порядок здійснення банківських операцій.

Депозити до запитання (на вимогу, поточні депозити) - це залишки коштів на поточних рахунках клієнтів, які можуть бути у будь-який момент поновлені або вилучені за першою вимогою власника рахунку. Гроші зараховуються на такі рахунки і вилучаються з них як частинами, так і повністю у будь-який час без попереднього повідомлення банку.

Режим використання депозитів до запитання значною мірою визначається видом рахунку. Якщо це звичайний поточний рахунок, то клієнт банку може отримати гроші лише в межах фактичного залишку на ньому. Якщо ж це поточний рахунок з можливістю овердрафту, то клієнт може в будь-який момент не лише вилучити свої кошти з рахунку в межах наявного залишку, але і перевищити його, фактично отримавши кредит у банку.

Головне призначення коштів на депозитах до запитання полягає, насамперед, у здійсненні поточних розрахунків. Власник рахунку може здійснювати їх у різних формах: готівкою, чеком, переказом. Відкривши такий рахунок, клієнт доручає банку проведення своїх платіжних операцій. Це, безумовно, представляє собою велику зручність для клієнтів банку, особливо в умовах розвитку електронних систем розрахунків. Визначальною особливістю депозитів до запитання є те, що по них виплачується досить низький процент, або не виплачується зовсім.

Отже, депозити до запитання є найбільш ліквідними для власника, але доходи від розміщення таких коштів у банку будуть дуже незначними. Для банківської установи недоліком є те, що потрібно створювати більші оперативні резерви для підтримання ліквідності.

Строкові депозити - це кошти, що зберігаються на депозитних рахунках у банку протягом строку, який визначається у депозитній угоді [15]. Такі строкові депозити можуть відкриватися усім клієнтам банку: суб'єктам

господарської діяльності, центральним органам влади та органам місцевого самоврядування, бюджетним установам, банкам та іншим фінансовим установам і приватним особам. Як правило, строкові депозити залучаються на такі терміни: на 3, 6, 9, 12 місяців, а також на строк більше 12 місяців. В останньому випадку вони вважаються довгостроковими.

Строкові депозити мають такі особливості:

- чітко встановлений строк зберігання;
- оформляються договором банківського вкладу;
- не використовуються для здійснення поточних платежів.

За строковими депозитами сплачується вища відсоткова ставка, рівень якої залежить від терміну вкладу, виду депозиту, облікової ставки НБУ, загальної динаміки ставок грошового ринку та інших факторів. Визначальним при встановленні величини відсоткової ставки за строковими депозитами є термін, на який розміщені кошти: чим триваліший термін, тим вища процентна ставка.

Строкові депозити є найбільш вигідними як для клієнта, так і для банківської установи. Перевагою для клієнтів є більший відсоток, ніж за поточними коштами, але недоліком є неможливість вільно користуватися коштами впродовж терміну депозиту. Для банківської установи перевагою є більша стабільність ресурсної бази за рахунок залучення строкових депозитів.

На підставі цих категорій кожен банк формує свої види депозитів.

Ощадні депозити – це традиційні вклади з невеликими відсотковими ставками і мінімальним набором умов. Деякі банки проводять капіталізацію за цими видами депозитів, тобто нараховані відсотки додаються до основної суми вкладу, збільшуючи його. Отримана сума враховується при подальшому нарахування відсотків.

Накопичувальні депозити – внески для накопичення певної суми грошей. Зазвичай такі види депозитів пропонуються в рамках якихось програм, наприклад: автомобільні, житлові. Вклад поповнюється [16].

Розрахункові депозити – у рамках договору з цього виду депозиту передбачається регулярна виплата відсотків, наприклад на пластикову картку або зняття грошової суми з обов'язковим мінімальним залишком на рахунку.

Спеціалізовані депозити – банк пропонує внески для певної категорії громадян. Наприклад: студенти, пенсіонери або співробітники банку.

Валютні депозити – вклади можна відкрити не тільки в гривні, а й в іншій валюті. Такі види депозитів дозволяють не тільки отримати дохід за процентною ставкою, а й зберегти свої накопичення при зниженні курсу національної валюти.

Мультивалютні депозити – при цьому виді депозиту вкладник має можливість перерозподіляти кошти з однієї валюти в іншу без втрати нарахованих відсотків по вкладу.

Існує ще кілька видів депозитів, які відносяться до категорії екзотичних. Тим не менш, вони користуються попитом у певної категорії клієнтів. До таких вкладів можна віднести металеві депозити, дохід за якими нараховується не тільки за рахунок відсотків по вкладу, а й залежить від зміни вартості дорогоцінних металів на світових ринках [17].

Узагальнені за науковими дослідженнями вітчизняних учених принципи організації банківських депозитних операцій полягають у такому:

- депозитні операції здійснюються таким чином, щоб сприяти отриманню прибутку у поточному періоді або створювати умови для отримання прибутку у майбутньому;
- у процесі організації забезпечується різноманітність суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;
- у процесі здійснення банківських операцій забезпечується взаємозв'язок і взаємоузгодження між депозитними і кредитними операціями за термінами і сумами;
- особлива увага в процесі організації депозитних операцій приділяється строковим депозитам, які сприяють підтримці ліквідності банку;

- у процесі організації депозитних операцій з метою забезпечення ліквідності банку формуються обов'язкові резерви згідно з чинним законодавством (банки прагнуть, щоб ці резерви були мінімальними);

- залученню депозитів має сприяти розширення спектра банківських послуг, підвищення якості й культури обслуговування клієнтів.

Одночасно, у банківській діяльності виникають проблеми, що пов'язані із залученням депозитів. Серед них можна зазначити такі:

- ймовірний швидкий відтік коштів вкладників і втрата ліквідності комерційного банку;

- слабкий контроль банку над обсягом депозитних операцій (ініціатива розміщення грошових ресурсів в більшості випадків надходить від самих вкладників);

- неактивне застосування цінових і нецінових методів маркетингової політики, що в свою чергу зменшує ймовірність користування вкладниками ширшим спектром якісних послуг банку;

- різні види шахрайств та кібер-ризиків;

- низький рівень фінансової грамотності населення;

- нерозвинений спектр супутніх послуг при розміщенні депозитів [18].

До депозитних операцій банку відноситься і залучення коштів шляхом випуску ощадних сертифікатів. Ощадний сертифікат – це письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на одержання після завершення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому [19].

Ощадні сертифікати, які пропонують українські банки, зазвичай іменні. Тобто розпоряджатися ними має право лише власник, ім'я якого вказане на сертифікаті. Хоча існують ощадні сертифікати на пред'явника: такий документ можна оформляти на дитину, дарувати або віддавати у користування третій особі.

Стандартний ощадний сертифікат виглядає як кольоровий бланк, на якому вказана така інформація: серія та номер сертифікату; дата видачі

сертифікату; сума, яку клієнт вніс у банк; валюта, відсоткова ставка та термін дії сертифікату; прізвище, ім'я та по батькові власника.

Ощадний сертифікат багато в чому подібний до довгострокового банківського вкладу з досить жорсткими умовами:

- термін дії сертифікату починається від 6 місяців;
- відсоткова ставка не змінюється протягом дії сертифікату;
- частково чи повністю зняти кошти до закінчення терміну неможливо;
- поповнення вкладу не передбачено;
- після закінчення строку депозитного сертифікату відсотки не нараховуються;
- автопродлонгація неможлива.

Оформлення ощадного сертифікату мало чим відрізняється від процедури відкриття вкладу. Але зробити це онлайн неможливо, внести кошти можна лише готівкою у валюті депозитного вкладу у касі відділення банку. При собі клієнт повинен мати паспорт та код платнику податків. Щоб забрати гроші, після закінчення терміну дії сертифікату потрібно прийти до відділення банку з оригіналом бланку.

Однією з переваг ощадного сертифікату є багаторівневий захист бланку. Його виготовляють на державному підприємстві «Поліграфічний комбінат «Україна», який має повноваження Міністерства фінансів та Нацбанку на випуск цінних паперів. Підробити такий бланк практично нереально.

Наразі ощадні сертифікати пропонують зовсім небагато банків, і цьому є пояснення: «Для банку сертифікат більш складний та затратний продукт, який передбачає наявність паперового спецбланку і пов'язаних з цим додаткових ускладнень: замовлення і оплата виготовлення бланків, їх логістика, друкування під час продажу, перевірка на справжність, зберігання бланків тощо», зазначають фахівці Приватбанку [20].

Отже, залучення коштів фізичних та юридичних осіб за договорами банківського рахунку та банківського вкладу є депозитними операціями.

Банківські установи депозитні ресурси залучають із різних джерел і на різних умовах. Завдяки депозитним операціям банки отримують прибуток від залучених коштів.

1.2. Механізм проведення депозитних операцій комерційним банком

Для залучення вкладів (депозитів) фізичних або юридичних осіб, банк укладає договір шляхом відкриття депозитного рахунку або видачі ощадного сертифіката. Договір між комерційним банком і вкладником має бути укладений письмово. Банк обов'язково повинен виплатити вкладникові суму депозиту і нараховані відсотки на умовах, які передбачені договором.

Комерційний банк має право використовувати залучені кошти юридичних та фізичних осіб. У визначений строк вкладник має право отримувати суму депозитного вкладу і відсотки за його користування. Такий договір оформлюється в двох примірниках, один видається клієнту, а інший залишається у банківській установі. Договір банківського вкладу підписується обома сторонами і скріплюється печатками. Співробітник банку реєструє договір у книзі реєстрації, фіксує дату, номер договору і номер депозитного рахунку. Якщо по закінченню строку дії договору жодна одна із сторін не бажає його розірвати, то договір автоматично продовжується на такий же строк на умовах, які на цей момент існують у банку для такого виду депозитів.

Основні реквізити та умови договору банківського вкладу:

- назва та адреса банку, яка приймає депозит (вклад);
- назва та адреса власника коштів;
- дата внесення депозиту;
- сума депозиту;
- дата вимоги вкладником своїх коштів;
- відсоткова ставка за користування депозитом;

–зобов'язання банку повернути суму, яка внесена на депозит, та сплатити обумовлені відсотки;

–підписи сторін: керівника виконавчого органу банку або уповноваженої на це особи та вкладника.

За договором банківського вкладу клієнт зобов'язаний своєчасно внести готівкою або перерахувати зі свого поточного рахунку кошти на депозитний рахунок банку. В свою чергу, банк зобов'язаний прийняти кошти на депозитний рахунок, нарахувати відсотки і після закінчення строку дії договору повернути суму внеску. Якщо передбачено умовами депозитного договору, клієнт має право додатково вносити кошти на депозит.

Фізична особа (вкладник) має право оформити довіреність або заповідальне розпорядження за депозитним вкладом.

Найголовнішим елементом у механізмі проведення депозитних операцій є їх документування. Документування депозитних операцій банку починається з укладанням договору між банком та клієнтом, після того як клієнт зробив вибір певного виду депозиту, та документування операцій по відкриттю та веденню поточних рахунків клієнтів. Щодо ведення депозитної операції, то воно здійснюється згідно з умовами підписаного договору банківського вкладу. Особливістю строкового депозиту є те, що датою відкриття депозитного рахунку вважається дата надходження грошей на депозитний рахунок, що зазвичай обумовлено в депозитній угоді. Після укладення договору, затвердженого підписами сторін та печаткою банку, відповідальний працівник відкриває рахунок і оформлює договір у спеціальній системі.

Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи можуть вносити кошти готівкою або перераховувати з поточного рахунку. Зазвичай, у банківській практиці поповнення строкового депозиту неможливе, проте можна його поповнювати на суму, обумовлену у договорі банківського вкладу.

У разі дострокового вилучення коштів зі строкового депозиту банк може застосувати такі заходи:

- перерахувати проценти в розрахунку з нульової ставки (вкладник позбавляється передбачених угодою процентів, повернення вкладу (депозиту), зменшеного на суму сплачених процентів);

- процент знижуються до рівня, передбаченого по вкладах до запитання (перерахування процентів та утримання їх з суми вкладу);

- перерахування процентів, виходячи з процентної ставки за фактичний термін збереження.

Вилучені кошти з депозиту можуть бути переказані на поточний (картковий) рахунок або видані через касу банку. Документування поточних рахунків клієнтів починається від перевірки працівником відділу роботи з клієнтами всіх необхідних документів, які подаються до банку клієнтами в обов'язковому порядку.

У таблиці 1.3 відображено етапи проведення депозитної операції для строкових депозитів.

Таблиця 1.3

Етапи проведення депозитної операції для строкових депозитів

Етапи депозитної операції	Для клієнтів - фізичних осіб	Для клієнтів - юридичних осіб
1. Вибір виду депозиту	Самостійно обирають	Самостійно обирають
2. Подання пакету документів для відкриття рахунку та укладання депозитного договору.	Подання пакету документів	Подання пакету документів
3. Оформлення депозиту	Укладання депозитного договору	Укладання депозитного договору;
4. Відкриття рахунку та внесення коштів	Внесення готівки. Перерахування з поточного рахунку.	Перерахування з поточного рахунку.
5. Обслуговування депозитного рахунку	Нарахування процентів. Повернення за умовами договору суми депозиту та процентів: перерахування на поточний рахунок, видача готівки	Нарахування процентів. Повернення суми депозиту та процентів: перерахування на поточний рахунок

*Розробка автора

Вибір виду депозиту (вкладу) здійснюється на підставі наявності певних депозитних продуктів. На цьому етапі іде розгляд умов депозиту, а саме: термін депозиту, розмір процентної ставки, термін виплати процентів по депозиту, можливість поповнення та дострокового зняття коштів. Комерційні банки завжди прагнуть запроваджувати нові види депозитних рахунків, використовуючи прогресивні технології їх обслуговування. Банківські установи створюють максимально зручні умови для клієнтів, намагаючись розширити клієнтську базу і, відповідно, збільшити грошові надходження. Сучасні методи роботи комерційних банків з депозитними рахунками побудовані на принципах максимальної оперативності, ефективності та зручності для клієнтів. За сучасних умов в багатьох банках України існують відділення, в яких менеджери банку працюють у режимі попереднього запису, що дозволяє клієнтам узгодити зручний час для візиту до відділення та отримати консультацію без зайвого очікування.

Можна визначити такі елементи механізму проведення депозитних операцій комерційними банками:

1. На договірних засадах банк та вкладник визначають суму, строки, умови приймання вкладів(депозитів). Внутрішніми положеннями банків, які розроблені відповідно до законодавства України регулюються залучення грошових коштів та банківських металів на вклади(депозити). Основні умови залучення банківського вкладу(депозиту) відповідного виду, встановлюють банки. В загальнодоступних місцях банк має оприлюднювати зазначені умови, за якими клієнти можуть спостерігати і будуть проінформовані. Також банк може розміщувати ці умови у засобах масової інформації.

2. Банки самостійно встановлюють процентні ставки за вкладними (депозитними) операціями.

3. Вкладник отримує від банку суму вкладу(депозиту) і проценти які нараховуються: якщо грошові кошти надійшли в національній валюті на вкладний(депозитний) рахунок, то вкладник отримує суму у національній валюті; кошти які надійшли на депозитний рахунок в іноземній валюті, суму

можна отримати в іншій іноземній чи національній валюті, за умов передбачених договором і заяви вкладника; вкладний(депозитний) рахунок був відкритий у банківських металах, вкладник за умовами договору, отримує суму у національній валюті.

4. Відповідно до договору банківського вкладу(депозиту) проценти на вклад(депозит) нараховуються, коли банківська установа отримає грошові кошти, або банківські метали, перестає нараховувати, коли вкладник хоче повернути грошові кошти, банківські метали по закінченню договору.

5. Фізичні та юридичні особи, які вклали свої грошові кошти в національній, іноземній валюті, або банківські метали, банки обліковують їх на відповідних рахунках. Відкриття цих рахунків банки здійснюють на підставі договору банківського вкладу(депозиту), або договору банківського рахунку укладеного в письмовій формі. Це передбачено нормативно-правовими актами НБУ та законодавства України з питань відкриття банківськими установами рахунків у національній і іноземній валютах.

6. Взаємовідносини між вкладником і банком оформлюються обов'язково в письмовій формі.

7. Згідно з положеннями Цивільного кодексу України, договори банківського рахунку та банківського вкладу (депозиту) мають бути підписані сторонами договору (власників грошових коштів або банківських металів і банківськими установами). Банк скріплює печаткою договір укладений з фізичною особою, а печатками сторін договір укладений з юридичною особою. Один з примірників договору банк надає клієнту під підпис, а інший зберігається в банківській установі.

8. Банк зобов'язаний приймати і зараховувати грошові кошти або банківські метали на рахунок. За договором власник рахунку має право на видачу і перерахунок відповідної суми та проведення інших операцій за рахунком.

9. Відповідно до законодавства України, фізичні або юридичні особи можуть укладати з банком договори банківського вкладу(депозиту) на

користь третьої особи. Право вкладника ця особа набуває, коли до банку пред'явить першу вимогу, що випливає з прав вкладника.

10. Грошові кошти відшкодовуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, і вклади (депозити) повертаються вкладнику, який здійснив цей внесок.

11. Банкам заборонено змінювати умови договорів банківського вкладу (депозиту), договорів банківського рахунку в односторонньому порядку, також зменшувати процентну ставку за договорами банківського вкладу (крім вкладу на вимогу).

12. Юридичні особи з поточних рахунків перераховують грошові кошти на вкладні (депозитні) рахунки і повертаються на поточні рахунки юридичних осіб, банками в безготівковій формі. Юридичній особі на вкладний(депозитний) рахунок, банки можуть перераховувати грошові кошти з її іншого вкладного(депозитного рахунку, відкритого в цьому банку, тільки при зміні банком порядку бухгалтерського обліку рахунку юридичної особи у випадках визначених нормативно-правовими актами НБУ і зміною умов договору банківського депозиту(вкладу). Згідно з умовами договору банківського вкладу(депозиту) нараховані проценти банки можуть перераховувати на поточний рахунок юридичної особи, або зараховувати на поповнення вкладу(депозиту). Відповідна до укладених договорів застави та законодавства України забороняється проведення розрахункових операцій за вкладними(депозитними) рахунками юридичної особи, крім операцій, які пов'язані з реалізацією майнових прав на суму вкладу(депозиту).

13. Фізичні особи можуть грошові кошти на вкладні(депозитні) рахунки, перераховувати з іншого вкладного(депозитного) рахунку або поточного рахунку, або внесені готівкою і повертаються банками в безготівковій формі або готівкою на рахунок вкладника зазначений у договорі, або на інший його рахунок за заявою вкладника [21].

Для розрахунку відсотків за депозитами в банківській практиці використовують три методи визначення кількості днів.

Метод «факт – факт» : береться фактична кількість днів у місяці та році для розрахунку суми відсотків.

Метод «факт/360» : для розрахунку суми відсотків береться фактична кількість днів у місяці, умовно в році – 360 днів.

Метод «30/360» : для розрахунку суми відсотків використовують умовну кількість днів у місяці – 30, у році – 360 днів [22]. Для нарахування процентів за депозитами, що в розрахунку кількості днів, не враховується день надходження коштів на рахунок і останній день угоди.

Нараховуючи проценти вкладникам, комерційні банки використовують прості або складні відсотки. Сплата відсотків за визначений період – простий процент, капіталізація процентів – складний процент – впродовж періоду депозиту виплачується процент і ця сума додається до суми вкладеного депозиту, на яку за депозитною угодою буде в подальшому нараховуватися процент. Банки можуть використовувати номінальну або фактичну відсоткову ставку для розрахунку нарахованих відсотків. За допомогою номінальної відсоткової ставки (метод рівних частин) розраховують нараховані проценти, в перші періоди витрати банку завищені по відношенню до поточної вартості сумарних зобов'язань за депозитом, які включають номінал плюс відсотки. За допомогою фактичної відсоткової ставки (актуарний метод) відсоткові витрати визначаються розподілом витрат у відповідності з поточною вартістю депозиту в окремі періоди і фактичні витрати банку відносити до відповідної суми зобов'язань за депозитом, включаючи відсотки. Тому буде незмінною вартість депозитних ресурсів, що визначається як співвідношення відсоткових витрат до сумарних зобов'язань за депозитом [23].

Інструкція «Про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів», затверджена постановою Правління НБУ № 492 від 12.11.2003, дає визначення поточного рахунку як рахунку, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-

касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України [24]. Відкриття поточного рахунку здійснюється на основі укладання договору про розрахунково-касове обслуговування, яким передбачаються права та зобов'язання сторін, їх відповідальність за порушення умов договору і форми та порядок розрахунків, порядок розгляду спорів тощо. Саме поточні рахунки і є місцем зберігання коштів до запитання, що є короткостроковими пасивами комерційних банків. Відкриваючи поточний рахунок, банк зобов'язаний повідомити про це податкову адміністрацію за місцем реєстрації вкладника в триденний строк. Копія повідомлення залишається в справі про відкриття рахунку. Рух грошових коштів на поточних рахунках клієнтів здійснюється на основі заяви на переказ готівки, заяви на видачу готівки – для фізичних осіб, платіжного доручення та грошового чеку – для юридичних осіб.

Поточний рахунок фізичної особи закривається на підставі її заяви, у разі смерті, а також у інших випадках, передбачених договором банківського рахунку та чинним законодавством [25].

Поточні рахунки юридичної особи закриваються на підставі:

- заяви власника рахунку;
- рішення суду або арбітражного суду про ліквідацію підприємства чи визнання його банкрутом;
- рішення органу, на який законом покладено функції щодо ліквідації або реорганізації підприємства;
- на підставі інших умов, передбачених договором та чинним законодавством України.

Комерційний банк може розірвати договір банківського рахунку за умови відсутності операцій на рахунку протягом встановленого договором строку [26]. Власник рахунку має право порушити питання про розірвання договору в разі відсутності коштів на кореспондентському рахунку банку.

Отже, банківські установи створюють максимально зручні умови для клієнтів, тим самим розширюється клієнтська база і збільшуються грошові

надходження. при формуванні депозитних ресурсів банки визначають їх місце і роль у ресурсному потенціалі банку, при цьому прийняття рішень диктується загальною стратегією банку щодо управління активами і пасивами. Виходячи з умов, які складаються на ринку, а також власних можливостей банку щодо залучення коштів, обирається стратегія залучення і управління депозитними ресурсами банку.

1.3. Роль системи гарантування вкладів фізичних осіб у підтриманні депозитної діяльності банків

Банківська діяльність побудована на залученні у вклади грошових коштів фізичних та юридичних осіб і розміщення цих коштів від свого імені, на своїх умовах та на власний ризик, так би мовити можливість одержати доходи нижче тих, на які він розраховував у результаті реалізації ризикової ситуації. Ризикові ситуації частіше пов'язані з активними операціями банку, насамперед, кредитною та інвестиційною діяльністю. Метою створення національної системи страхування депозитів – захистити вкладників, стабілізувати розвиток національної фінансової системи, збільшити рівень довіри вкладників до банку.

Одним із компонентів гарантії фінансової стабільності банківської системи є гарантування вкладів. Система страхування вкладів має не лише захищати кошти вкладників, але й налагоджувати співпрацю з проблемними банками і, відповідно, попереджувати появу кризових явищ.

Гарантування депозитів – це один із інструментів, що використовується для захисту банківської системи від банківської паніки [27]. Основна функція Гарантування депозитів – забезпечити спокій вкладників у випадку, коли банк стикається із фінансовими проблемами.

Система гарантування вкладів відіграє одну з вирішальних ролей у системі ланцюгу фінансової безпеки. Внесок системи у забезпечення фінансової стабільності важко недооцінювати адже, гарантія повернення

інвестованих коштів, запобігає паніці серед вкладників, оскільки більша частина коштів залишається захищеною у повному обсязі, навіть у випадку ліквідації банківської установи, окрім того встановлюються запобіжні механізми допомоги платоспроможним фінансовим інституціям, які стикнулись з тимчасовими проблемами втрати ліквідності, а отже саме таким чином забезпечується безперебійне функціонування фінансової системи.

Механізм гарантування депозитів полягає в зменшенні втрат населення через ліквідацію банківських установ. Держави, які мають досвід щодо систем гарантування вкладів, вказують на ефективніше страхування, коли банки співпрацюють з державами.

Гарантія держави захищає інтереси вкладників такими способами:

- обов’язкове виконання нормативів обов’язкового резервування;
- гарантування повернення та збереження вкладів;
- отримання банківської ліцензії є обов’язковою умовою для роботи з депозитами.

Історично перша система страхування вкладів на національному рівні була створена у 1924 році у Чехословаччині, а у 1933 році була створена державна Федеральна корпорація страхування депозитів США. У 1985 році через банківську кризу в США збанкрутували приватні страховики депозитів у штатах Огайо та Меріленд, тому зараз більшість фондів страхування вкладів є державними і можуть скористатися позикою від держави в умовах кризи [28].

Після фінансових криз 1997–1999 років загальнодержавні системи страхування вкладів були сформовані у більшості країн світу. Вкладникам банків почали гарантувати певні суми їх депозитів [29].

На даний час існують чотири основні моделі системи страхування вкладів:

- «Платіжна каса» (Pay – box) – базова модель. Вона обмежує роль фондів страхування вкладів неплатоспроможних банків;

- «Платіжна каса плюс» (Pay – box Plus) – фонд страхування вкладів має додаткові функції виведення банків з ринку;
- «Мінімізатор збитків» (Loss Minimizer) – фонди шукають невитратний спосіб виведення банків з ринку;
- «Мінімізатор ризиків» (Risk Minimizer) – фонд оцінює кадрові, інституційні спроможності банків [30].

У країнах ЄС гарантування вкладів врегульовано Директивою Європарламенту та Ради Європи, а також відповідними законами країн-членів. Директивою [31] передбачено гарантування вкладів як фізичних осіб, так і юридичних. Кредитна установа має повідомити вкладника, гарантований його вклад чи ні. Сума відшкодування не повинна перевищувати 100 тис. євро.

Такі положення виконуються у європейських країнах, зокрема в Угорщині, Польщі, Словаччині, Чехії, Болгарії. У цих країнах гарантування вкладів надаються не лише банками, а різними кредитними установами. Наприклад у Болгарії вклади є гарантованими у кредитних кооперативах, вітчизняних ощадних банках, ощадних кооперативах; у Чехії – вклади у банках, кооперативних банках, будівельних товариствах; у Польщі гарантованими вкладниками є в ощадних касах і банках. У кожній державі ЄС згідно з Директивою має бути один або декілька органів, які відповідають за гарантування вкладів.

У державах ЄС, згідно з Директивою, вкладник може отримати відшкодування до 100 тис. євро [32]. Термін гарантування вкладу триває від 3 до 12 місяців. Відшкодування може виплачуватися у такій валюті :

- євро;
- валюті рахунку;
- валюті країни, де розміщений рахунок;
- валюті країни, де власник рахунку є резидентом
- валюті країни, де розміщено орган гарантування , що повинен відшкодувати даний вклад.

Про валюту відшкодування, вкладників обов'язково повідомляють. Кожні 5 років члени ЄС регулюють рівень покриття вкладів у своїх валютах відносно євро. Якщо у органу гарантування вкладів недостатньо коштів на виплатити вкладником, та учасники сплачують внески на суму не більше 0,5% від своїх річних вкладів.

Проаналізувавши особливості функціонування систем страхування депозитів (ССД) різних країн, можна виділити такі їх види залежно від певних ознак (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4

Основні види систем страхування депозитів, що існують у світі

Класифікаційна ознака	Види систем страхування депозитів	Приклади країн, в яких існує той чи інший вид ССД
1	2	3
Характер участі банків у ССД	Обов'язкові (всі банки входять в ССД в обов'язковому і встановленому законом порядку)	Великобританія, Японія, Канада
	Добровільні (банки беруть участь в ССД добровільно, на основі договору)	Франція, Німеччина
Спосіб правового регулювання	Імперативні (законодавчим актом визначено всі основні параметри діяльності ССД)	США, Великобританія
	Диспозитивні (визначення порядку діяльності ССД на договірних засадах)	Франція, Німеччина
Ступінь державної участі в фінансовому забезпеченні страхових виплат	Наявність відкритої лінії у центральному банку (у разі кризової ситуації можна залучити кошти ЦБ)	США
	Без додаткових державних гарантій (немає доступу до коштів ЦБ)	Німеччина
Ставка платежу банку в фонд	Диференційовані платежі за часом (ставки платежів можуть змінюватися в залежності від поточної достатності фонду ССД).	США, Великобританія
	Диференційовані платежі залежно від класу (фінансового становища банків): банки більш високого класу з бездоганим фінансовим становищем платять менше	США, Великобританія

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
Охоплення об'єкта страхування	Повні (гарантується страхування всіх депозитів, внесених в банк)	Німеччина
	Обмежені (обсяг страхового покриття обмежений, орієнтація в основному на захист дрібного вкладника)	Франція
Визначення розміру страхового відшкодування	Фіксована сума з встановленням максимальної межі	США, Великобританія, Нідерланди
	За гнучкою шкалою (повне відшкодування до певної суми, а далі – з понижуючим коефіцієнтом)	Італія
	У вигляді процентного відношення до власного капіталу банку	Німеччина
Спосіб управління фондом	Державні	США, Великобританія, Канада
	Приватні	Франція, Німеччина
	Змішані	Японія

* Складено за інформацією [33].

Науковці визначають такі основні принципи ефективного функціонування систем страхування депозитів:

1. Державна політика сприяє фінансовій стабільності і захищає вкладників.
2. Мандат і повноваження. Державна політика чітко визначає і досягає цілі, які закріплені в законодавстві.
3. Управління. Вище керівництво і управління має володіти необхідною професійною кваліфікацією і сумлінно виконувати свої обов'язки.
4. Відносини з іншими учасниками системи забезпечення фінансової стабільності. Безперервний обмін інформацією щодо функціонування ССД.
5. Транскордонні питання. Зарубіжні банки відповідних країн повинні обмінюватися інформацією та досвідом, щодо страхування депозитів.
6. Роль страховика депозитів у випадку надзвичайних ситуацій. У випадку непередбаченої ситуації використовується ефективне планування.
7. Членство. Це стосується всіх банків і навіть державних.
8. Рівень покриття. Має бути обмежений за розміром і надійний.

9. Ресурси та напрями використання коштів. Для відшкодування коштів у фонді має бути достатньо ресурсів. Періодично переглядається.

10. Публічна інформованість. Громадськість інформується про роботу ССД.

11. Правовий захист. Особи фонду мають захист у судових рішеннях.

12. Дії у відношенні сторін, винних у ліквідації банку. Фонд уповноважений щодо юридичного покарання осіб, які винні у банкрутстві банку.

13. Раннє виявлення та своєчасне втручання. У діяльність проблемного банку втручання має бути завчасним.

14. Регулювання роботи з проблемними банками. Неплатоспроможні банки можуть застосовувати ресурси фонду.

15. Особливості відшкодування вкладникам. Вкладником протягом 7 днів має бути виплата коштів, щоб сприяти фінансовій стабільності.

16. Відшкодування витрат. На вимоги кредиторів в фонд має право на вимогу із продажу активів банку [34].

Метою страхування депозитів є створення системи захисту грошових вкладів, які знаходяться на депозитних рахунках у комерційних банках, на випадок неплатоспроможності та ліквідації цих фінансових інституцій [35]. Для реалізації поставленої мети, в Україні функціонує система депозитного гарантування, основними завданнями якої є:

–гарантування фінансових інтересів вкладників щодо депонованих грошових коштів до комерційного банку;

–підвищення рівня захищеності коштів вкладників банків від непередбачених фінансових втрат;

–забезпечення фінансовою допомогою ті банки, у яких виникли проблеми з платоспроможністю та ліквідністю власної діяльності;

–стабілізація фінансових ресурсів банків тобто усунення причин передчасної ліквідації депозитів вкладниками, занепокоєними станом їх надійності;

–формування ефективного захисту клієнта банківських послуг щодо надання необхідної інформації про фінансовий стан та перспективи його розвитку як на короткострокову, так і довгострокову перспективу.

Страховий захист депозитів в Україні здійснюється за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у порядку, передбаченому законодавством. Фонд є економічно самостійною державною спеціалізованою установою, яка виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, не має на меті одержання прибутку, має самостійний баланс, поточний та інші рахунки у Національному банку України.

Учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є банки й філії іноземних банків, які включені до Державного реєстру банків, який веде Національний банк України, та мають банківську ліцензію на право здійснення банківської діяльності на право здійснювати банківську діяльність [36].

Банк, який виконує встановлені Національним банком України економічні нормативи щодо достатності капіталу й платоспроможності та може виконувати свої зобов'язання перед вкладниками. У відповідності до ст. 26 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" № 4452-УІ від 23 лютого 2012 року [37], передбачено гарантію кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду відшкодування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, у розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів, але не більше 200 тис. грн по вкладах у кожному із таких учасників. Зазначений розмір відшкодування коштів за вкладами, включаючи відсотки, за рахунок коштів Фонду може бути збільшено за рішенням адміністративної ради Фонду залежно від тенденцій розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками (тимчасовими учасниками) Фонду.

Кошти ФГВФО формуються за рахунок різних джерел, які відображені у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Джерела формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Назва джерела	Опис джерела
1	2
Диференційований збір з учасників Фонду	Фонд має право встановлювати своїм нормативно-правовим актом порядок розрахунку розміру регулярних зборів до Фонду у формі диференційованих зборів. Розрахунок розміру диференційованого збору проводиться шляхом зважування базової річної ставки збору за ступенем ризику. Розмір диференційованого збору має бути не менше розміру базової річної ставки.
Доходи, одержані від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України	Фонд здійснює інвестиційну діяльність на засадах затвердженого адміністративною радою Фонду інвестиційного плану виходячи з потреб забезпечення виконання функцій Фонду.
Інші джерела	
Кошти з Державного бюджету України	Для виконання покладених на нього функцій Фонд має право отримати кредит або внесок держави на безповоротній основі у вигляді коштів або облігацій внутрішньої державної позики на відповідний рік у разі, якщо з початку року обсяг коштів Фонду, що можуть бути використані Фондом на виплати гарантованої суми відшкодування вкладникам коштів за вкладами згідно з Законом та надання фінансової допомоги приймаючому банку, зменшується більше ніж на 70 відсотків.
Кошти, отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання, зокрема від продажу неплатоспроможного банку або перехідного банку, ліквідації банку	Ціна продажу неплатоспроможного або перехідного банку визначається за результатами відкритого конкурсу, проведеного відповідно до нормативно-правових актів Фонду. Результати конкурсу мають відповідати принципу виведення неплатоспроможного банку з ринку найменш витратним способом. Кошти від продажу неплатоспроможного або перехідного банку спрямовуються на поповнення коштів Фонду.
Кредити, залучені від Національного банку України	У разі виникнення тимчасового дефіциту ліквідності Фонд має право звернутися до Національного банку України за отриманням кредиту.
Неустойка (штрафи, пеня), що стягується відповідно до Закону	Банк за несвоєчасну або неповну сплату зборів до Фонду сплачує пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ від розміру неперерахованої суми за кожний день прострочення (включаючи день сплати).

Продовження таблиці 1.5

1	2
Початковий збір з учасників Фонду	Початковий збір до Фонду сплачується банком з дня одержання банківської ліцензії. Розмір початкового збору складає 1 відсоток від статутного капіталу банку.
Регулярний збір з учасників Фонду	Регулярний збір сплачується кожного кварталу. Розмір базової ставки збору становить 0,5 відсотка бази нарахування в національній валюті та 0,8 відсотка бази нарахування в іноземній валюті. Базою нарахування є середньоарифметична за розрахунковий період сума щоденних балансових залишків на рахунках з обліку вкладів та відсотків за ними.
Спеціальний збір до Фонду	Фонд приймає рішення про встановлення спеціального збору у разі, якщо поточні доходи Фонду є недостатніми для виконання ним у повному обсязі своїх зобов'язань щодо виплати відшкодування за вкладками та/або щодо обслуговування та погашення залучених кредитів. Сума спеціального збору не має перевищувати розмір регулярного збору з учасника Фонду, сплаченого за попередній рік.

*Складено за інформацією [38].

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб не може бути визнаним банкрутом [39]. У разі дефіциту власних коштів на виконання своїх зобов'язань перед вкладниками, Фонд має право залучити державне фінансування (наприклад позику від Міністерства фінансів України, Національного банку України). Держава не може відмовити Фонду у додаткових джерелах фінансування у разі потреби.

Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. Вкладником може бути фізична особа (у тому числі фізична особа - підприємець), яка уклала або на користь якої укладено договір банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку [40]. Фонд відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладками, встановленого на дату прийняття такого рішення, незалежно від кількості вкладів в одному банку.

Вклади гарантуються окремо у кожному із банків. У разі розміщення декількох вкладів в одному банку, гарантується сума всіх вкладів, але не більше визначеного законодавством розміру.

Банки та інші фінансові установи стикаються у своїй роботі з різними ризиками і, як наслідок, виникає необхідність розроблення належних механізмів забезпечення стабільності фінансових систем. Однією з основних форм захисту на сьогодні є програми страхування депозитів. Страхування депозитів - надзвичайно корисний інструмент, що може протистояти банківським кризам як на макро, так і на мікрорівні [41].

На макрорівні страхування депозитів дозволяє мінімізувати негативний вплив банківських ризиків і сприяє зміцненню довіри до банківської системи.

Щодо мікрорівня, то страхування депозитів захищає банківські рахунки населення; зберігає конкурентну рівновагу між банками різних потужностей і, загалом, захищає сам банк як посередника [42].

Гарантування вкладів дає страховку вкладникам і таким чином можуть допомогти зменшити загрозу втрати платоспроможності банку. Діяльність систем страхування депозитів та функціонал, який покладений на них відіграє важливу роль як для індивідуальних учасників ринку, так для економіки в цілому.

З одного боку, це моральний ризик вкладника: усвідомлюючи гарантований захист депозитів з боку держави, клієнти можуть почати розміщувати кошти під високий відсоток у ненадійних банках із ризиковою поведінкою. Це обмежує дисциплінуючий вплив ринку й підтримує ризикові банки «на плаву» всупереч логіці конкуренції. Що вища гарантована сума, то слабша мотивація вкладників пересвідчуватись у надійності банку, якому довірені кошти.

З іншого боку, ненадійні банки матимуть додатковий стимул до ризикованих операцій, оскільки відповідальність за роздрібні вклади бере на себе фонд гарантування вкладів [43].

Роль гарантування вкладів дуже важлива для депозитної діяльності тим, що в разі фінансових проблем банку, Фонд гарантування вкладів гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. Фонд гарантування вкладів відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, станом на кінець дня, що передує дню початку процедури виведення Фондом гарантування вкладів банку з ринку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на цей день, незалежно від кількості вкладів в одному банку.

Отже, підводячи підсумки, слід сказати, що депозитні ресурси – це сукупність грошових коштів вкладників, залучених банком на договірній основі на певний строк або без визначення строку терміну, які підлягають виплаті вкладникам, як правило, з процентом, забезпечуючи банку необхідний обсяг коштів для здійснення активних операцій і виконання нормативних вимог згідно з законодавством.

Організаційне забезпечення управління залученням депозитних ресурсів формується на стратегічному, тактичному та операційному рівнях. Щодо зовнішньої і внутрішньої інформації, то вона формує базу для прийняття управлінських рішень як в окремих підрозділах, так і на рівні всього банку. Так вчасно одержана інформація про зміни в законодавстві, в економічному середовищі, можливі структурні зміни у діяльності конкурентів, зміна соціального настрою серед населення може допомогти залучити банкові більшу кількість депозитних ресурсів, а також уникнути загроз, що можуть виникнути у разі виникненні загрозової ситуації.

Гарантування депозитів – це один із інструментів, що використовується для захисту банківської системи від банківської паніки. Система гарантування вкладів відіграє одну з вирішальних ролей у системі ланцюгу фінансової безпеки, оскільки більша частина коштів залишається захищеною у повному обсязі, навіть у випадку ліквідації банківської установи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

2.1. Оцінка стану депозитної діяльності банків України

На депозитну діяльність банківських установ впливають макрочинники та мікрочинники, а особливо – макроекономічна стабільність у державі. Спостерігається в країні затребуваність у депозитних коштах, що спричиняє попит у депозитних коштах, які зумовлюють попит на кредитні ресурси. Позитивна динаміка ВВП зумовлює позитивний розвиток ринку депозитів України. Зростання ВВП свідчить про збільшення забезпеченості населення та підприємств ресурсами, тому можливо виконання схеми: «надходження – поточне споживання + заощадження» [44]. Наступний важливий показник макроекономіки, здійснює вплив на депозитну політику банків є темп інфляції. Зростання інфляції спричиняє збільшення рівня цін, отже зростання витрат вкладників збільшуються на поточні потреби, відповідно скорочується обсяг заощаджень.

Зараз спостерігається успішність депозитної політики банків, це зумовлено відновленням довіри до банківських установ, усвідомленням населення, що відсотки за депозитами є додатковим джерелом надходжень. Отже, коли знижується темп інфляційних процесів відбувається зростання розмірів депозитної діяльності вітчизняних банківських установ, що сприяє майбутньому розвитку економіки у вигляді поповнення інвестиційних джерел, та фінансування за рахунок банківських депозитів [45].

Важливим чинником впливу на депозитну діяльність банків є облікова ставка Національного банку України, на базі якої встановлюється ціна мобілізованих та вкладених ресурсів для банків та інших учасників грошово-кредитного ринку [46]. Тому банківські установи докладають зусилля для одержання результату, розвиваючи маркетингову діяльність, та покращення

взаємовідносин із вкладниками за рахунок підвищення довіри до банківських установ.

Проаналізуємо, як змінювалися обсяги депозитних вкладень вітчизняних банків за період 2017 – 2021 роках (рис. 2.1).

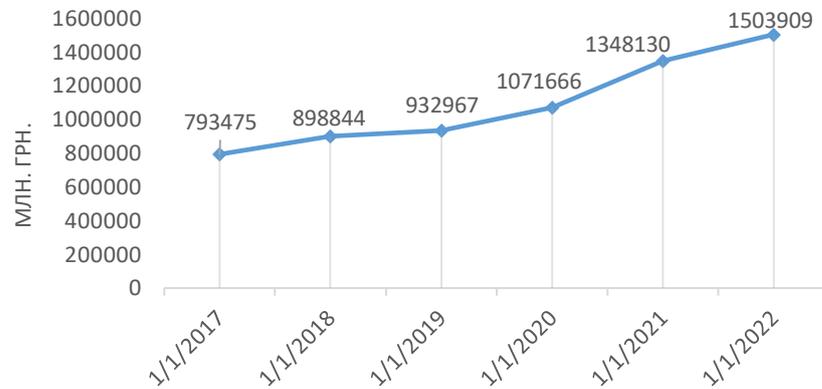

Рис. 2.1. Динаміка депозитних вкладень в банках України за період 2017-2021 років

*Складено за даними НБУ [14].

Відповідно до даних рис. 2.1, можна сказати, що за період 2017-2021 років депозитні вклади збільшувалися із кожним роком, отже, клієнти все більше довіряють банківським установам. Депозитні вклади збільшилися із 898844 млн. грн. на кінець 2017 року до 1503909 млн. грн. у 2021 році. Тобто збільшення відбулося на 605064,8 млн. грн. або на 67,3%. Навіть під час пандемії COVID – 19 обсяги вкладень зростали, клієнти не боялися втратити свої кошти, хоч в країні і відбувся суттєвий економічний спад.

Цікавою для аналізу є динаміка банківських депозитів у розрізі секторів економіки, що подана на рис. 2.2. З відображених на ньому даних видно, що у кожному році найбільше депозитів надходить від домогосподарств, а найменше депозитів вкладають сектор загального державного управління і сектор фінансових корпорацій. Втім, впродовж аналізованого періоду всі сектори економіки, крім сектора державного управління, поступово збільшували обсяги депозитних вкладень.

Рис. 2.2. Динаміка депозитів, залучених банками України, у розрізі секторів економіки за період 2017-2021 років

*Складено за даними НБУ [14].

Сектор фінансових корпорацій збільшив свої кошти із 26 211 млн. грн. у 2016 році до 45824 млн. грн. у 2021 році, тобто збільшення відбулося на 19613 млн. грн. або на 75 %. Сектор загального державного управління зменшив свої кошти із 5 841 млн. грн. у 2016 році до 15462 млн. грн. у 2021 році, тобто зменшення відбулося на 9621 млн. грн. або на 165 %. Сектор нефінансових корпорацій збільшив свої кошти із 310 559 млн. грн. у 2016 році до 633806 млн. грн. у 2021 році, тобто збільшення відбулося на 323247 млн. грн. або на 104 %.

Сектор домогосподарств вважається найбільш перспективним сектором економіки з точки зору залучення депозитів, обсяг яких впродовж періоду завжди перевищував половину загальної суми депозитів. Сектор домогосподарств збільшив свої кошти із 444676 млн. грн. у 2016 році до 773831 млн. грн. у 2021 році, тобто збільшення відбулося на 329155 млн. грн. або на 74 %.

Важливою характеристикою депозитної бази банків є її строковість, оскільки можливість розміщення ресурсів в активи залежить саме від

термінів їх залучення. У таблиці 2.1 відображена структура депозитних ресурсів вітчизняної банківської системи у розрізі строків погашення.

Таблиця 2.1

Динаміка і структура депозитів, залучених банками України, у розрізі строків погашення за період 2017-2022 років

Дата	Усього депозитів млн. грн.	у тому числі за строками							
		На вимогу	Питома вага, %	До 1 року	Питома вага, %	Від 1 року до 2 років	Питома вага, %	Більше 2 років	Питома вага, %
01.01.2017	793 474	364547	45,9	271849	34,3	148 497	18,7	8 581	1,1
01.01.2018	898 843	419126	46,6	293337	32,6	151 485	16,9	34 896	3,9
01.01.2019	932 967	456467	48,9	322065	34,5	125 571	13,5	28 863	3,1
01.01.2020	1 071 666	590541	55,1	348542	32,5	108 142	10,1	24 442	2,3
01.01.2021	1 348 130	805964	59,8	395726	29,4	129 862	9,6	16 578	1,2
01.01.2022	1 483 530	987031	66,5	346685	23,4	131 760	8,9	18 054	1,2

*Складено за даними НБУ [14].

Обсяги депозитних вкладів за аналізований період значно збільшилися. Депозити збільшилися із 793 474 млн. грн на початок 2018 року до 1 483 530 млн. грн. на кінець 2021 р. Тобто депозити збільшувалися кожного року і збільшилися за період аналізу на 690056 млн. грн. або на 87%. Найбільшу суму становлять депозити на вимогу і із кожним роком обсяги таких депозитів збільшуються. Депозити на вимогу збільшилися із 364 547 млн. грн. на 01.01.2017 до 987 031 млн. грн на 01.01.2022 або у 2,7 рази. Їх питома вага у загальній сумі депозитів збільшилися із 45,9% на 01.01.2017 до 66,5% на 01.01.2022.

Депозити строком до 1 року збільшилися із 271 849 млн. грн. на 01.01.2017 до 346 685 млн. грн на 01.01.2022 або на 27,5%. Питома вага у загальній сумі депозитів зменшилася із 34,3% на 01.01.2017 до 23,4% на 01.01.2022. Депозити строком від 1 року до 2 років зменшилися із 148 497 млн. грн. на 01.01.2017 до 131 760 млн. грн. на 01.01.2022 або на 11,3%. Їх питома вага у загальній сумі депозитів зменшилася із 18,7% на 01.01.2017 до 8,9% на 01.01.2022. Депозити строком більше двох років збільшилися із 8 581

млн. грн. на 01.01.2017 до 18 054 млн. грн на 01.01.2022 або у 2,1 рази. Питома вага у загальній сумі депозитів збільшилися із 1,1% на 01.01.2017 до 1,2% на 01.01.2022.

Для банківських установ краще, щоб депозити вкладалися на довший термін, щоб можна було дані кошти видавати як кредити і бажано чим на довший термін видається кредит тим більше заробить коштів банківська установа. Банківські установи видають кредити клієнтам завдяки залученим коштам, тобто депозитами. З цієї точки зору, вищезазначені зміни у структурі депозитів варто оцінити негативно, оскільки суттєво збільшується питома вага депозитів на вимогу, які є найменш надійним джерелом формування строкових активів.

Однією з ознак видів депозитів є валюта, в якій номінований депозит. Валютна структура депозитних ресурсів банків свідчить про ступінь валютизації національної економіки, а також про рівень довіри економічних суб'єктів до національної валюти. Заходи Національного банку щодо суттєвого обмеження кредитування в іноземних валютах сприяли тому, що обсяги і частка валютних депозитів у загальному їх обсяги за аналізований період поступово знижувалася, про що свідчать дані рис. 2.3.

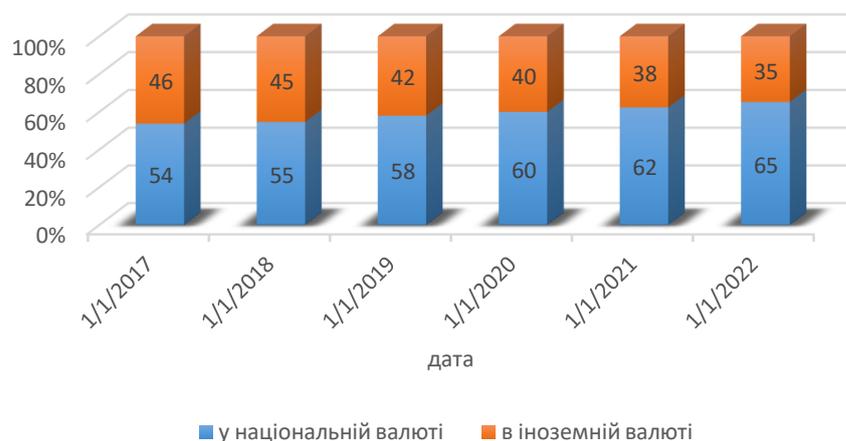

Рис 2.3. Структура депозитів, залучених банками України, у розрізі видів валют за період 2017-2022 років

*Складено за даними НБУ [14].

Як бачимо, за весь аналізований період 2017-2022 років сума депозитів у національній валюті збільшувалася і із кожним роком частка збільшувалася а в іноземній валюті зменшувалася, тобто більше клієнтів почали вкладати депозити в національній валюті. Також з початку війни в Україні гривневі вклади населення зросли на 19%, вклади в іноземній валюті зменшились на 2%. Кошти юридичних осіб за цей час зменшилися на 4% у гривнях та на 8% в іноземній валюті. Обсяг коштів клієнтів у банках зріс, що забезпечувало стабільно високий рівень ліквідності попри воєнні ризики. Невеликий вплив коштів населення у перші два місяці року через інформаційний тиск компенсувався зростанням депозитів у березні. Водночас, частка коштів на вимогу оновила максимум. Кошти корпорацій під час війни зменшилися, найбільше в іноземній валюті. Переважно це відбулося через подальші виплати зарплат за одночасного зменшення виручки.

Особливо важливим з наукової і практичної точки зору є аналіз динаміки і структури банківських депозитів, залучених від домогосподарств, оскільки саме фізичні особи вважаються основними інвесторами національної економіки. Проаналізуємо за даними таблиці 2.2 динаміку та структуру депозитів домогосподарств у розрізі видів валют і строків погашення за період 2017-2022 років.

Як видно з даних таблиці 2.2, депозити домогосподарств у вітчизняних банках становлять більше половини загального обсягу вкладів. Проте впродовж аналізованого періоду спостерігається тенденція до зменшення їх частки із 56% у 2017 році до 53% у 2022 році, тобто на 3 п.п. Втім, абсолютна сума депозитів домогосподарств, навпаки, збільшилася із 444676 млн. грн. до 794152 млн. грн., тобто на 349476 млн. грн. або на 79%. Депозити домогосподарств, в основному, номіновані у національній валюті і із кожним роком сума депозитів у національній валюті суттєво збільшується. У іноземній валюті депозити також зростають, але значно нижчими темами.

Депозити у національній валюті збільшилися із 209 601 млн. грн. у 2017 році до 506980 млн. грн. у 2022 році, тобто за 6 років вони зросли майже

у 2,5 рази. Депозити у іноземній валюті збільшилися із 235 075 млн. грн. у 2017 році до 287171 млн. грн. у 2021 році, за період аналізу вони зросли на 22%. І у національній, і в іноземній валютах найбільші обсяги становлять депозит строком до 1 року, тобто короткострокові або на вимогу. Депозити на вимогу збільшувалися як у іноземній валюті, так і у національній. У національній валюті збільшилися із 85 844 млн. грн. на 01.01.2017 до 307 386 млн. грн. на 01.01.2022 або у 3,58 рази. Депозити в іноземній валюті збільшилися із 43794 млн. грн. на 01.01.2017 до 165856 млн. грн. на 01.01.2022 або у 3,79 рази.

Таблиця 2.2

Динаміка і структура депозитів домогосподарств у розрізі видів валют і строків погашення за період 2017-2022 років

Показники млн. грн.	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	Темп змін, %
Депозити домашніх господарств, млн. грн., у тому числі:	444 676	495 313	530 250	576 126	730 317	794 152	178,6
- у національній валюті, млн. грн.	209 601	252 439	289 416	339 168	433 417	506 980	241,9
питома вага, %	47,1	51,0	54,6	58,9	59,3	63,8	135,4
у тому числі за строками: - на вимогу, млн. грн.	85 844	113 456	141 640	168 545	250 559	307 386	358,1
питома вага, %	41,0	44,9	48,9	49,7	57,8	60,6	148,0
- до 1 року, млн. грн.	71 282	83 919	111 169	131 723	134 436	134 681	188,9
питома вага, %	34,0	33,2	38,4	38,8	31,0	26,6	78,1
- від 1 до 2 років, млн.грн	51 193	53 737	34 598	37 298	47 378	63 296	123,6
питома вага, %	24,4	21,3	12,0	11,0	10,9	12,5	51,1
- більше 2 років, млн. грн.	1 282	1 326	2 009	1 602	1 044	1 617	126,1
питома вага, %	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1	0,2	70,6
- в іноземній валюті, млн. грн.	235 075	242 874	240 833	236 958	296 901	287 172	122,2
питома вага, %	52,9	49,0	45,4	41,1	40,7	36,2	68,4
у тому числі за строками: - на вимогу, млн. грн.	43 794	52 521	61 770	71 579	128 441	165 856	378,7
питома вага, %	18,6	21,6	25,6	30,2	43,3	57,8	310,0
- до 1 року, млн. грн.	100 206	97 173	99 019	105 967	103 057	74 527	74,4
питома вага, %	42,6	40,0	41,1	44,7	34,7	26,0	60,9
- від 1 до 2 років, млн.грн	86 976	88 279	75 297	55 371	57 505	38 452	44,2
питома вага, %	37,0	36,3	31,3	23,4	19,4	13,4	36,2
- більше 2 років, млн. грн.	4 100	4 901	4 748	4 040	7 898	8 338	104,4
питома вага, %	1,7	2,0	2,0	1,7	2,7	2,9	70,6

*Складено за даними НБУ [14].

Депозити строком до 1 року збільшувалися у національній валюті, а у іноземній зменшувалися. У національній валюті збільшилися із 71 282 млн. грн. на 01.01.2017 до 134 681 млн. грн на 01.01.2022. У іноземній валюті зменшувалися із 100 206 млн. грн. на 01.01.2017 до 74 527 млн. грн на 01.01.2022. Депозити строком від 1 року до 2 років збільшувалися у національній валюті а у іноземній зменшувалися. У національній валюті збільшилися із 51 193 млн. грн. на 01.01.2017 до 63 296 млн. грн. на 01.01.2022. У іноземній валюті зменшувалися із 86 976 млн. грн. на 01.01.2017 до 38 452 млн. грн. на 01.01.2022. Депозити строком більше 2 років збільшувалися як у іноземній валюті, так і у національній. У національній валюті збільшилися із 1 282 млн. грн. на 01.01.2017 до 1 617 млн. грн на 01.01.2022. У іноземній валюті збільшилися із 4 100 млн. грн. на 01.01.2017 до 8 338 млн. грн. на 01.01.2022.

Щодо депозитів, залучених вітчизняними банками від суб'єктів господарювання, то інтерес становить їх аналіз з точки зору видів діяльності, що є джерелами їх походження. Дані, наведені у табл. 2.3 свідчать про те, що загальна сума депозитів нефінансових корпорацій значно збільшилася за аналізований період із 299689 млн. грн на 01.01. 2017 до 627776 млн. грн на 01.01.2022, тобто збільшення відбулося на 328087 млн. грн. або на 110 %.

Найбільша питома вага залучених коштів протягом 2017-2022 рр. припадає на підприємства оптової та роздрібною торгівлі і коливається в межах 20,4% до 23,6%. Також, вагоме місце займають вклади переробної промисловості, питома вага яких коливається в межах 15,6% до 18,7%, за період дослідження вона зменшилась на 3,0 п.п. Зросла частка залучених банками коштів від діяльності з постачання електроенергії (+5,6%), сільського господарства та лісового господарства (+2,8 %), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (+2,1%), будівництва (1,6%), від операції з нерухомим майном (+1,1%). Натомість частка депозитів організацій професійної, наукової та технічної діяльності, яка за період 2017-2020 роки займала 27,4% до 15,7 %, зменшилася в 2022 році на 9,1 п.п. Зменшилася

Таблиця 2.3

Динаміка і структура депозитів нефінансових корпорацій, залучених банками України, за видами економічної діяльності за період 2017-2021 років

Види економічної діяльності	Обсяг станом на 01.01.2017 млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг станом на 01.01.2018 млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг станом на 01.01.2019, млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг станом на 01.01.2020, млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг станом на 01.01.2021, млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг станом на 01.01.2022, млн. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Сільське господарство, та лісове господарство	19697	6,6	23392	7,2	22643	6,7	25403	5,6	44176	8,2	58822	9,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11947	4,0	8065	2,5	9776	2,9	9189	2,0	14482	2,7	26322	4,2
Переробна промисловість	55899	18,7	68243	21,0	65339	19,5	73336	16,1	92503	17,1	98222	15,6
Постачання електроенергії	14289	4,8	13793	4,2	21254	6,3	24110	5,3	37648	7,0	65292	10,4
Водопостачання; каналізація, поводження відходами	651	0,2	809	0,2	879	0,3	1127	0,2	1604	0,3	1714	0,3
Будівництво	10280	3,4	11459	3,5	14225	4,2	17963	3,9	28549	5,3	31758	5,1
Оптова та роздрібна торгівля	70702	23,6	70778	21,8	77805	23,2	92948	20,4	115900	21,4	146574	23,3
Транспорт	29439	9,8	27761	8,5	25137	7,5	37360	8,2	60444	11,2	44373	7,1
Тимчасове розміщення організація харчування	1458	0,5	1659	0,5	1859	0,6	3156	0,7	2309	0,4	2774	0,4

Продовження таблиці 2.3

1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Інформація та телекомунікації	14904	5,0	18960	5,8	21475	6,4	17553	3,9	23706	4,4	31273	5,0
Фінансова та страхова діяльність	0	0	0	0	0	0	0	0	2486	0,5	4906	0,8
Операції з нерухомим майном	6953	2,3	9123	2,8	10435	3,1	13377	2,9	14458	2,7	21158	3,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	56677	18,9	62909	19,3	52731	15,7	124707	27,4	71861	13,3	61723	9,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3377	1,1	4248	1,3	5843	1,7	7720	1,7	8011	1,5	9799	1,6
Освіта	854	0,3	1124	0,3	1417	0,4	1797	0,4	2348	0,4	2844	0,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	943	0,3	1306	0,4	2697	0,8	3976	0,9	17617	3,3	15361	2,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	739	0,2	656	0,2	1206	0,4	934	0,2	1940	0,4	3053	0,5
Надання інших видів послуг	881	0,3	1008	0,3	751	0,2	913	0,2	1361	0,3	1807	0,3
Усього	299689	100,0	325294	100,0	335472	100,0	455571	100,0	541404	100,0	627776	100,0

*Складено за даними НБУ [14].

також частка від операцій з транспорту (на 2,8 п.п.), порівняно з 2017 роком. Питома частка всіх інших галузей за досліджуваний період змінилися несуттєво і зміни коливаються в діапазоні від 0,1 до 0,8 п.п.

Успішність депозитної діяльності банків залежить, у тому числі, від соціально-економічних умов функціонування регіонів, в яких розташовані їх установи. Загальний рівень розвитку регіону, успішність функціонування підприємництва, рівень доходів та загального добробуту населення, фінансова та цифрова грамотність людей чинять суттєвий вплив на обсяги залучення депозитних ресурсів, що підтверджують дані таблиці 2.4, яка складена за даними на останню звітну дату, які містяться на сайті НБУ.

Таблиця 2.4

Розподіл депозитів, залучених банками України, за регіонами
станом на 01.04.2022 р.

Регіони	Обсяг, млн. грн	Питома вага, %	Регіони	Обсяг, млн. грн.	Питома вага, %
Автономна Республіка Крим	114	0,01	Миколаївська	21296	1,5
Вінницька	24834	1,7	Одеська	71211	4,9
Волинська	14855	1,0	Полтавська	36321	2,5
Дніпропетровська	123467	8,4	Рівненська	14099	1,0
Донецька	39519	2,7	Сумська	20868	1,4
Житомирська	17943	1,2	Тернопільська	13339	0,9
Закарпатська	10927	0,7	Харківська	81428	5,6
Запорізька	47201	3,2	Херсонська	18196	1,2
Івано-Франківська	17536	1,2	Хмельницька	19628	1,3
Київська та м. Київ	722049	49,2	Черкаська	22091	1,5
Кіровоградська	16414	1,1	Чернівецька	9382	0,6
Луганська	12777	0,9	Чернігівська	20445	1,4
Львівська	70699	4,8			
Усього			1466642,0 млн. грн. / 100%		

*Складено за даними НБУ [14].

Аналіз даних таблиці 2.4 засвідчує, що на даний час майже 50% депозитних вкладень розміщено у банківських установах, що розташовані у Київській області та м. Київ, їх обсяг становить 722049 млн. грн. Наступними

за обсягами вкладів є Дніпропетровська область, що має суму банківських вкладів у розмірі 123467 млн. грн. (8,42% від загальної суми), Харківська область із сумою вкладів у розмірі 81428 млн. грн. (5,55 % від загальної суми), Одеська область з обсягами депозитів у 71211 млн. грн. (4,86 % від загальної суми), Львівська область має депозитні вклади у розмірі 70699 млн. грн (4,82 % від загальної суми), Запорізька область з обсягами депозитів у 47201 млн. грн. (3,22 % від загальної суми), Донецька має суму депозитних вкладів у розмірі 39519 млн. грн. (2,69 % від загальної суми), Полтавська область із сумою вкладів у розмірі 36321 млн. грн. (2,48 % від загальної суми). Відомо, що всі зазначені області характеризуються високим рівнем соціально-економічного розвитку. Кожен з інших 17 регіонів країни має менше 2% від загальної суми депозитних вкладів.

Утім, результативність депозитної діяльності банків характеризується не лише обсягами та строками залучення ресурсів, а і їхньою вартістю. Саме від неї залежить розмір процентної маржі банку, а отже, і прибутковість його діяльності. Впродовж аналізованого періоду відсоткові ставки за строковими депозитами динамічно змінювалися, що відображено на рисунку 2.4.

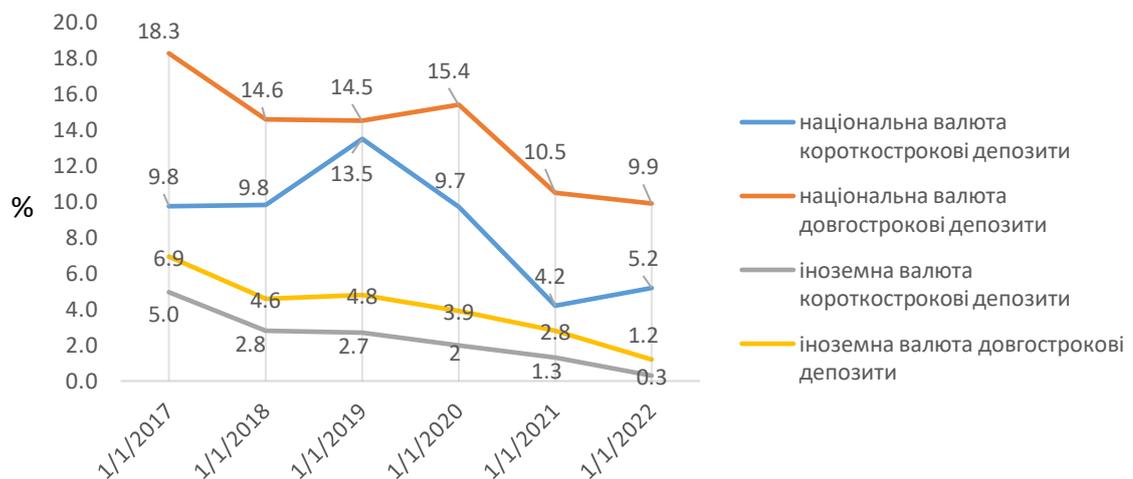

Рис. 2.4. Динаміка відсоткових ставок за строковими депозитами, залученими банками України, за період 2017-2022 років

*Складено за даними НБУ [14].

Дані, подані на рисунку 2.4, свідчать про загальну тенденцію зниження відсоткових ставок. При цьому, якщо по депозитам у національній валюті спостерігаються деякі періоди підвищення ставок, то за ресурсами в іноземних валютах відсоткові ставки знижуються неухильно, що пов'язано з дуже обмеженими можливостями використання валютних ресурсів в банківських активних операціях і, відповідно, небажанням банків активізувати залучення таких коштів.

У цілому, довгострокова відсоткова ставка в національній валюті зменшилася із 18,3% у 2017 році і до 9,9% у 2021 році, тобто зменшення відбулося на 8,4 п.п. Короткострокова відсоткова ставка в національній валюті зменшилася із 9,8% у 2017 році і до 5,2% у 2021 році, тобто зменшення відбулося на 4,6 п.п.

Довгострокова відсоткова ставка в іноземній валюті зменшилася із 6,9% у 2017 році і до 1,2% у 2021 році, тобто зменшення відбулося на 5,7 п.п. Короткострокова відсоткова ставка в іноземній валюті зменшилася із 5% у 2017 році і до 0,3% у 2021 році, тобто зменшення відбулося на 4,7 п.п.

Отже, депозитні вклади в Україні із кожним роком збільшуються, що є позитивним результатом. Депозитні ставки за вкладами, навпаки, зменшуються, що було пов'язано зі спадною динамікою облікової ставки НБУ. Найбільшими вкладниками в Україні є домогосподарства. Найбільшекладаються депозити на короткостроковий термін, тобто до одного року. Вклади у національній валюті із кожним роком займають все більшу частку загальної суми депозитів, що характеризує зростання довіри вкладників до національної валюти.

2.2. Моніторинг депозитних операцій АБ «Укргазбанк»

АБ «Укргазбанк» є одним з найбільших комерційних банків України, статутний капітал якого у сумі 13,837 млрд. грн. на 94,94% належить державі. Тому банк відноситься до 1 групи банків за класифікацією НБУ –

банки з державною участю. За обсягами активів, зобов'язань та чистого прибутку банк за результатами 2021 року посідає п'яте місце серед діючих вітчизняних банків. Він обслуговує 2,3 млн. клієнтів, серед яких 71,5 тис. – клієнти малого та середнього бізнесу (МСБ) і 6,8 тис. – корпоративні клієнти.

Банк функціонує на підставі ліцензії №123 від 06 жовтня 2011 року. Зазначена ліцензія дозволяє банку здійснювати усі операції, передбачені статтею 47 Закону України «Про банки й банківську діяльність». Банк також має ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.02.2015 року: на дилерську діяльність №28010-02/07 від 19 січня 2010 року, андеррайтинг - серія АЕ №294714, брокерську діяльність - серія АЕ №294713.

До послуг клієнтів станом на 01.01.2021 у 162 населених пунктах України представлено 278 діючих точок продажів АБ «Укргазбанк» [47].

Фінансово-економічний стан банку характеризується ступенем прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями. Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану банку за сучасних умов потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, клієнтів, партнерів, кредиторів, державних органів.

Дані, відображені на рис. 2.5 свідчать, що активи АБ «Укргазбанк» збільшилися із 82224995 тис. грн. у 2018 році до 142702732 тис. грн., тобто збільшення відбулося на 60477737 тис. грн або на 73,6%. Відповідно до даних додатку Б, найбільшу питому вагу у структурі активів банку займають кредити та заборгованість клієнтів, їх питома вага у 2020 році складає 33,30%, що в сумі складає 47517583 тис. грн., грошові кошти та їх еквіваленти, їх питома вага у 2020 році складає 24,73%, що в сумі складає 35287994 тис. грн., інвестиції, які обліковуються за справедливою вартістю, їх питома вага у 2020 році складає 39,27%, що в сумі складає 56034056 тис. грн.

Рис. 2.5. Динаміка обсягів активів, зобов'язань і власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2018 – 2020 рр.

*Складено на основі даних фінансової звітності Укргазбанку [48].

За аналізований період спостерігається тенденція до збільшення загального обсягу пасивів банку у 2019 році - на 44,9%, у 2020 порівняно з 2019 роком – на 19,8%, а порівняно з 2018 р. - на 73,6%. Найбільшу питому вагу у структурі пасивів банку займають зобов'язання – 94,01%. У порівнянні з 2018 роком, у 2020 році загальна сума зобов'язань збільшилася на 57684921 тис. грн., або на 75,44 %, за рахунок збільшення коштів клієнтів у 2020 році на 61376783 тис. грн., або на 94,25%.

Власний капітал збільшився із 5756015 тис. грн. у 2018 році до 8548831 тис. грн., тобто на 2792816 тис. грн. або на 48,5%. Це відбулося за рахунок зростання інших резервів, обсяг яких у 2018 році був від'ємним – 347763 тис. грн. а у 2020 році вони становили вже 687554 тис. грн.

Щодо фінансових результатів діяльності АБ «Укргазбанк», то як свідчать дані додатку В, його процентний дохід за аналізований період збільшився на 1370462 тис. грн. або на 17%. АБ «Укргазбанк» отримує найбільший процентний дохід завдяки здійсненню кредитування. Друге за значимістю джерело процентних доходів - це інвестиції, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. У 2018 році банк

отримав таких доходів на суму 2 243 828 тис. грн., у 2019 році - 2 936 018 тис. грн. і у 2020 році - 3545675 тис. грн.

За аналізований період процентні витрати АБ «Укргазбанк» збільшилися на 1751096 тис. грн. або на 34%. Найбільшу частку серед них становлять процентні витрати за коштами клієнтів. За аналізований період комісійні доходи АБ «Укргазбанк» збільшилися на 475089 тис. грн. або на 62,4%.

Чистий прибуток АБ «Укргазбанк» у 2019 році зріс на 520298 тис. грн. або на 68%, у порівнянні із 2018 роком. Але вже у 2020 році знизився до мінімуму за аналізований період і становив 411 039 тис. грн. Причиною такого найнижчого прибутку стала світова пандемія COVID-19, через яку постраждало багато сфер діяльності, не стала винятком і банківська система. Якщо порівнювати із 2019 роком, то прибуток зменшився на 877957 тис. грн. або на 214%.

На основі даних додатку Г проаналізуємо коефіцієнти ефективності управління діяльністю АБ «Укргазбанк» за 2018-2020 роки. Дані таблиці Г.1 свідчать про те, що спостерігається тенденція до зниження рентабельності активів банку. У 2018 році коефіцієнт становив 1,02, а у 2020 році - лише 0,31, тобто зменшення відбулося на 0,71 п.п. Це є досить негативним для аналізованого банку. Рентабельність дохідних активів, яка характеризує рівень їх ефективності, за аналізований період знизилася у 2020 році порівняно з 2019 роком – на 0,75 п.п, а порівняно з 2018 - на 0,63. у п.п. Це певним чином пояснюється суттєвим зменшенням чистого прибутку із 768698 тис. грн. у 2018 році до 411 039 тис. грн. у 2020 році, тобто зменшення відбулося на 357659 тис. грн. або на 87%.

Рентабельність власного капіталу, як і статутного капіталу, характеризує діяльність банку з погляду ефективності використання власних ресурсів, тобто їх можливості приносити дохід. Дані таблиці Г.1 свідчать, що рентабельність власного й статутного капіталу знизилася: у 2020 році порівняно із 2019 роком на 13,5 п.п., а у порівнянні із 2018 роком – на

8,62 п.п. Рентабельність статутного знизилася: у 2020 році порівняно із 2019 роком на 6,35 п.п., а у порівнянні із 2018 роком – на 2,59 п.п.

Продуктивність праці працівників банку також за останні три роки зазнала змін і у 2019 році збільшилася у порівнянні із 2018 роком на 114856 грн. А у 2020 році знизилася у порівнянні із 2019 роком на 206348 тис. грн., у порівнянні із 2018 роком знизилася на 91492 тис. грн.

Важливою характеристикою діяльності банку є виконання ним економічних нормативів, встановлених Національним банком України [49]. Значення цих нормативів для АБ «Укргазбанк» подано у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Значення економічних нормативів діяльності АБ «Укргазбанк»
за період 2018-2020 років

Назва нормативу	Нормативне значення	2018	2019	2020
1	2	3	4	5
Н1, Регулятивний капітал, млн. грн.	не менше 200 млн. грн	5728,00	8400,98	11473,09
Н2, Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10 %	12,07	14,31	19,67
Н3, Норматив достатності основного капіталу	не менше 7 %	-	14,16	14,92
Н4, Норматив миттєвої ліквідності	не менше 20 %	52,97	-	-
Н5, Норматив поточної ліквідності	не менше 40 %	53,78	-	-
Н6, Норматив короткострокової ліквідності	не менше 60 %	69,76	80,81	74,70
LCR _{вв} , Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами	не менше 100 %	-	226,99	166,04
NSFR, Коефіцієнт чистого стабільного фінансування	не менше 90 %	-	-	129,74
Н7, Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25 %	19,66	15,50	11,27
Н8, Норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	449,59	228,70	92,78

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
Н9, Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	не більше 25 %	0,32	0,29	0,21
Н11, Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15 %	0,45	0,05	0,05
Н12, Норматив загальної суми інвестування	не більше 60 %	0,55	0,10	0,10
Л13-1, Ліміт ризику загальної довгої відкритої валютної позиції	не більше 15%	0,38	1,32	3,93
Л13-2, Ліміт ризику загальної короткої відкритої валютної позиції	не більше 15%	1,14	0,03	0,82

*Складено на основі даних НБУ [50].

Майже всі економічні нормативи за аналізований період були в межах нормативного значення. У 2019 році появився новий економічний норматив достатності основного капіталу, коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами і коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті, одночасно були вилучені норматив миттєвої ліквідності та норматив поточної ліквідності. У 2020 році Національним банком був введений коефіцієнт чистого стабільного фінансування. Більшість нормативів діяльності банку покращуються за період аналізу, інші знаходяться у межах нормативного значення. У позитивному напрямку змінився норматив великих кредитних ризиків, який зменшився у чотири рази.

Щодо розвитку депозитної діяльності, то на кінець 2020 року кошти клієнтів в Укргазбанку становили 126,5 млн. грн. і на 45,3% склалися зі строкових депозитів, що свідчить про достатню стабільність депозитної бази. Динаміка обсягів коштів клієнтів за 2018-2020 роки подана на рис. 2.6.

Як видно з рис. 2.6., у 2018 році строкові депозити суттєво перевищували суму коштів клієнтів на поточних рахунках, а вже у 2019 році ситуація змінилася на протилежну за рахунок збільшення залишків поточних рахунків у 2,23 рази. Строкові депозити тим часом зростали не так швидко, найбільший їх приріст спостерігався у 2020 році – на 46,5%.

Рис. 2.6. Динаміка обсягів коштів клієнтів АБ «Укргазбанк» за поточними рахунками і строковими депозитами за 2018 – 2020 рр.

*Складено на основі даних Укргазбанку [47].

Джерела таких змін в обсягах коштів клієнтів АБ «Укргазбанк» можна проаналізувати за даними таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Структура депозитних ресурсів АБ «Укргазбанк» у розрізі власників коштів за 2018 – 2020 рр.

Залишки коштів за приналежністю	2018		2019		2020	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Поточні рахунки, у т.ч.	28 763 464	100,0	64 257 628	100,0	69 216 569	100,0
юридичні особи	22 367 148	77,8	55 937 034	87,1	55 428 900	80,1
МСБ	2 389 751	8,3	2 944 037	4,6	5 482 405	7,9
фізичні особи	4 006 565	13,9	5 376 557	8,4	8 305 264	12,0
2. Строкові депозити, у т.ч.	36 358 462	100,0	39 101 953	100,0	57 282 140	100,0
юридичні особи	15 609 442,0	42,9	14 863 783,0	38,0	29 892 202,0	52,2
МСБ	3 825 159,0	10,5	5 299 792,0	13,6	6 079 062,0	10,6
фізичні особи	16 923 861,0	46,5	18 938 378,0	48,4	21 310 876,0	37,2

*Складено на основі даних Укргазбанку [47].

Аналіз даних таблиці 2.6 засвідчив, що у 2018 і 2019 році найбільша сума строкових вкладів належала фізичним особам, а у 2020 році була найбільша сума серед юридичних осіб. Найбільше зростання відбулося стосовно строкових депозитів юридичних осіб, які збільшилися із 15609442

тис. грн у 2018 році до 29892202 тис. грн. у 2020 році, тобто збільшилися на 14282760 тис. грн. або на 91,5%. Найменше зросла сума строкових депозитів серед фізичних осіб, що становили у 2018 році 16923861 тис. грн., а у 2020 році становили 21310876 тис. грн., тобто збільшилися на 4387015 тис. грн. або на 25,9%. Також збільшилася і сума вкладів МСБ, що у 2018 році становили 3825159 тис. грн. а у 2020 році уже становили 6079062 тис. грн., тобто збільшилася на 58,9% або на 2253903 тис. грн..

Відповідно до даних табл. 2.6, в обсягах залишків на поточних рахунках найбільшу питому вагу мають кошти юридичних осіб. Більш того, вони зросли із 22367148 тис. грн до 69216569 тис. грн., тобто більш, ніж у 3 рази, у зв'язку з чим їх питома вага збільшилася на 2,3 п.п.

Практичний інтерес становить показник рівня диверсифікації депозитів, що характеризує залежність ресурсної бази банку від коштів великих клієнтів. Рівень диверсифікації розраховується як різниця між одиницею та відношенням суми великих депозитів до суми всіх депозитів (2.1). Останній показник надається у примітках до фінансової звітності банку. Занадто високий рівень диверсифікації депозитів ускладнює управління депозитною базою, а занадто низький є свідченням ризику стабільності ресурсної бази. Оптимальним цей рівень вважається тоді, коли загальна сума великих депозитів не перевищує розміру капіталу банку.

$$P_{\text{диверс.}} = 1 - \frac{\text{Сума великих депозитів}}{\text{Сума всіх депозитів}} \quad (2.1)$$

$$P_{\text{диверс.}_{2018}} = 1 - 0,2891 = 0,7109 \quad (2.2)$$

$$P_{\text{диверс.}_{2019}} = 1 - 0,4660 = 0,5340 \quad (2.3)$$

$$P_{\text{диверс.}_{2020}} = 1 - 0,3841 = 0,6159 \quad (2.4)$$

Отже, коефіцієнт диверсифікації має тенденцію до зниження, що свідчить про зростання ризиків депозитної діяльності АБ «Укргазбанк».

Структура коштів клієнтів Укргазбанку за сферами залучення подана у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Структура коштів клієнтів АБ «Укргазбанк» за галузями залучення
за 2018 – 2020 рр., %

Галузі залучення коштів	2018	2019	2020
Сфера обслуговування	15,9	35,4	24,8
Фізичні особи	32,1	23,6	23,5
Транспорт	14,3	13,4	18,9
Енергетика	6,5	5,5	6,8
Торгівля	4,6	3,6	4,5
Виробництво	4,5	3,3	4,4
Фінансові послуги	3,2	4,4	4,1
Металургія	4,1	2,2	4,0
Сільське господарство та харчова промисловість	1,6	1,3	2,6
Страховання	2,7	2,0	1,9
Будівництво	3,1	2,1	1,9
Інше	7,3	3,2	2,6
Разом	100	100	100

*Складено на основі даних Укргазбанку [47].

Як бачимо, з даних таблиці 2.7, найбільше коштів залучається банком із таких сфер, як «Сфера обслуговування», «Фізичні особи» і «Транспорт». Ці три галузі є основними для банку і є джерелом більше 60% загального обсягу коштів клієнтів. Інші галузі майже практично не змінювалися, окрім коштів інших галузей, які зменшилися у 2,8 рази. Кошти в основних галузях також змінювалися: у «Сфері обслуговування» у 2018 становило 15,9% із загальних коштів населення до 24,8% усіх коштів у 2020 році, тобто збільшення відбулося на 8,9 п.п.. Галузь «Фізичні особи» зазнала зменшення, але все одно це джерело було одним з найбільших, звідки надходили кошти, зменшення відбулося із 32,1% у 2018 році до 23,5% у 2020 році, тобто на 8,6 п.п. Галузь «Транспорт» збільшила надходження на 4,6 п.п.

Фінансова звітність банку надає можливість проаналізувати валютну структуру коштів, залучених від клієнтів (рис. 2.7).

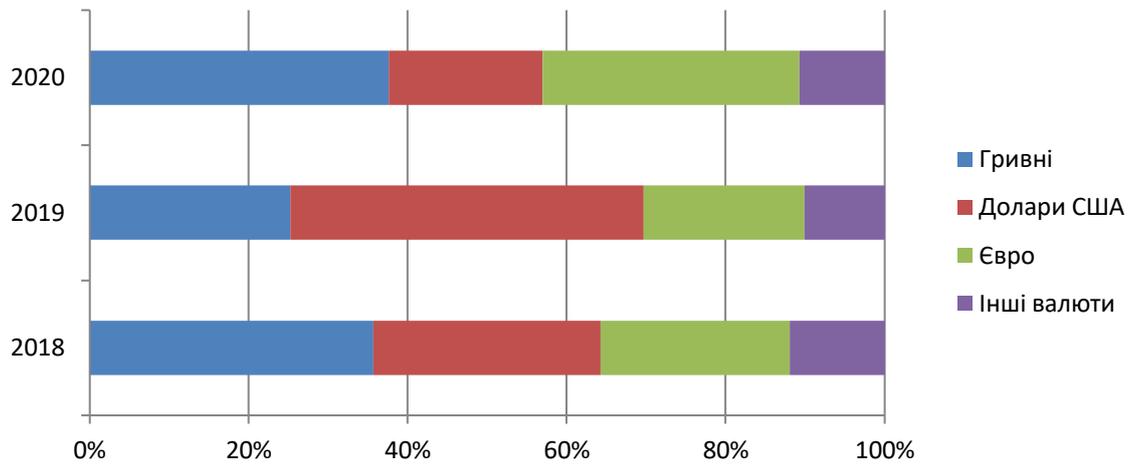

Рисунок 2.7. Структура депозитних ресурсів АБ «Укргазбанк» у розрізі видів валют за період 2018-2020 років

*Складено на основі даних Укргазбанку [47].

Проаналізувавши валютну динаміку депозитних ресурсів, можна зробити висновок, що питома вага коштів в національній валюті зменшилася на 6,06 п.п. (з 55,91% до 49,85 % на останню аналізовану дату). Частка коштів у доларах США збільшилася (на 4,56 п.п. - з 30,37 % до 34,92 %). Також у євро збільшилася на 1,54 п.п. (з 13,52 % до 15,06 %); частка коштів в інших валютах зменшилася на 0,03 п.п. (з 0,20 % до 0,17 %).

Для того, щоб оцінити ефективність використання депозитних ресурсів АБ «Укргазбанк», проведемо аналіз його ділової активності за пасивами (додаток Д). Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів, стійкість економічного зростання, ступінь виконання завдань за основними фінансовими показниками.

За даними таблиці Д.1, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів за аналізований період має тенденцію до зростання: на початок 2018 р. він становив 0,93, а станом на 01.01.2020 – 0,94. Рівень цих показників є занадто високим, оскільки оптимальне значення дорівнює 0,8-0,85, що свідчить про недостатню роль власного капіталу у фінансуванні активних операцій банку.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів, порівнюючи з коефіцієнтом активності залучення позичених і залучених коштів за всі роки, є достатньо низьким, це говорить про те, що значна частина ресурсів формується за рахунок коштів клієнтів на вимогу.

Показники активності розміщення і використання залучених коштів в активи банку за аналізований період зменшилися. Так, коефіцієнти використання залучених коштів у доходні активи становили 0,84 за 2018 р. та 0,63 за 2019 р. та на початок 2020 року становили 0,77, а в кредитний портфель, відповідно, - 0,59; 0,35; 0,35. Водночас, коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель становив, відповідно, 1,24; 1; 0,83. Рівень коефіцієнтів залучення строкових депозитів характеризує діяльність банку щодо розвитку депозитної клієнтської бази. Оскільки аналізований банк майже не залучає міжбанківських кредитів, то спадна динаміка коефіцієнтів залучення строкових депозитів з 1,24; 1; 0,83 може свідчити або про відсутність можливостей, або про небажання даного банку розробляти технології щодо залучення цих ризикованих ресурсів порівняно з дешевими власними.

АБ «Укргазбанк» пропонує своїм клієнтам багато різних видів депозитів з різними умовами. Характеристика видів депозитів банку подана у табл. 2.8.

Серед вкладників АБ «Укргазбанку» найбільшим попитом користувалися такі депозитні продукти: «Строковий з продовження» та «Еко депозит» з виплатою відсотків в кінці терміну та автоматичним продовженням строку дії та можливість поповнення.

Особливістю лінійки депозитних продуктів АБ «Укргазбанк» для фізичних осіб, враховуючи екологічну спрямованість діяльності банку, є наявність депозитів, кошти яких використовуються на фінансування еко-проектів («Еко-депозит») і більш конкретно – проектів 2 та 3 категорії викидів, за якими викиди CO₂ є найменшими («Еко-депозит Плюс») [51].

Таблиця 2.8

Види депозитів для фізичних осіб в АБ «Укргазбанк»
станом на початок 2022 року

Вид депозиту	Валюта	Відсоткова ставка	Термін (міс.)	Виплата відсотків
«ЕКО-депозит Плюс»	Грн/USD/EUR	від 6,25% до 7,25% в грн. від 0,7% до 1,1% в USD 0,01% в EUR	6-24	В кінці терміну Щомісячно
«ЕКО-депозит»	Грн/USD/EUR	від 4% до 7,5% в грн. від 0,15% до 1,2% в USD 0,01% в EUR	3-24	В кінці терміну Щомісячно
«Строковий з продовженням»	Грн/USD/EUR	від 4% до 7,5% в грн. від 0,1% до 1,2% в USD 0,01% в EUR	1-24	В кінці терміну
«Класичний з продовженням»	Грн/USD/EUR	від 5,2% до 7,2% в грн. від 0,1% до 1,1% в USD 0,01% в EUR	3-24	Щомісячно
«Прибуткові сходинок»	Грн/USD/EUR	від 4,5% до 7,5% в грн. від 0,1% до 0,5% в USD 0,01% в EUR	31 день	в день закінчення строку зберігання коштів/або в день закінчення кожного продовженого строку зберігання коштів
«Драйвовий рік»	Грн/USD/EUR	від 6,5% до 7,0% в грн. від 1,1% до 1,2% в USD 0,01% в EUR	367 днів	Щомісячно
«Прибуткова 7-ка»	Грн/USD/EUR	3,5% в грн. 0,05% в USD 0,01% в EUR	7 днів	В кінці терміну
«Золота гарантія»	Золото (XAU)	0,01% в XAU	6-24	В кінці терміну

*Складено на основі даних Укргазбанку [51].

Такі депозити можна поповнювати, продовжувати строки дії договору, отримувати відсотки у кінці строку депозиту або кожного місяця. Чим більше коштів на еко-депозитах, тим більше фінансування еко-проектів, відповідно, тим більший результат для екології та чистого майбутнього України. Наприклад, 1 тисячі гривень буде достатньо для:

- щорічного скорочення шкідливих викидів CO₂ на 50 кг;

- виробництва на 70 кВт*год більше екологічно чистої електроенергії, якої вистачить на потреби цілої родини;
- заміщення викопного палива для виробництва тепла в обсязі 60 тис. ккал.

Банк також пропонує приватним особам депозити, що поєднують доходність збереження коштів з їх максимальною ліквідністю: «Прибуткова 7-ка» і «Прибуткові сходинки», що передбачають залучення коштів клієнтів, відповідно, на сім днів та тридцять один день. Цікавою пропозицією є депозит «Золота гарантія» у банківському металі – золоті.

Отже, характеризуючи обсяги залучення депозитних ресурсів АБ «Укргазбанк», можна зробити висновок, що незважаючи на складний фінансовий стан в країні, банк намагається утримувати свої лідируючі позиції, стабільно залучає депозити як в національній, так і в іноземній валютах. Банк із кожним роком створює нові види депозитів, завдяки яким залучає більше коштів. Світова пандемія негативно вплинула на діяльність банку, але незважаючи на це, фінансовий стан банку можна охарактеризувати як задовільний.

2.3. Сучасні напрями діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – це установа, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Його правовим статусом є юридична особа публічного права [38]. Відповідно до статті 17 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», учасниками Фонду можуть бути виключно банки України. Будь-які інші фінансові установи не мають законного права називати себе учасником Фонду гарантування вкладів. Участь банків у Фонді є обов'язковою. Банки в Україні набувають статусу учасника Фонду в день отримання банківської ліцензії від НБУ, а дані про

них вносяться до Реєстру учасників Фонду. На підтвердження цього статусу банки отримують Свідоцтво учасника Фонду.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб було створено на виконання Указу Президента України від 10 вересня 1998 року № 996/98 «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків» [52]. При цьому, початковий розмір відшкодувань вкладникам становив 500 грн.

20 вересня 2001 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» . Цим Законом передбачалось збільшення гарантованої суми відшкодування кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду гарантування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів до 1200 гривень.

З 21 вересня 2012 року функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб регулюється Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [53]. Законом було:

- розширено повноваження Фонду гарантування, зокрема, в частині щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків;

- мінімальний розмір граничної суми відшкодування закріплено на рівні 200 тисяч грн, без можливості її зменшення;

- встановлено спрощений порядок проведення процедур, пов'язаних з придбанням інвестором неплатоспроможного або перехідного банку;

- визначено порядок виведення неплатоспроможного банку з ринку за участі держави в особі Міністерства фінансів України або державного банку.

Основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Основні функції Фонду полягають у такому:

- веде реєстр учасників Фонду;

- акумулює кошти, отримані з джерел, визначених статтею 19 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду;

- інвестує кошти Фонду в державні цінні папери України;

- здійснює розміщення облігацій у порядку та за напрямками залучення коштів, визначеними Законом, і видачу векселів у випадках, передбачених Законом про Державний бюджет України на відповідний рік;

- здійснює заходи щодо організації виплат відшкодувань за вкладами у строки, визначені законом;

- здійснює регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб;

- бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України;

- застосовує до банків та їх керівників, відповідно, фінансові санкції і накладає адміністративні штрафи;

- здійснює заходи щодо підготовки до запровадження процедури виведення банку з ринку, у тому числі організаційні заходи щодо проведення відкритого

- конкурсу та визначення найменш витратного способу виведення банку з ринку;

- здійснює аналіз фінансового стану банків з метою виявлення ризиків у їхній діяльності та прогнозування потенційних витрат Фонду на виведення неплатоспроможних банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам;

- звертається з відповідними запитами до клієнтів, вкладників та інших кредиторів банку в порядку, встановленому Фондом;

- здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до закону;

- вивчає та аналізує тенденції розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками Фонду.

Розглянемо, як змінювалася кількість учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (рис. 2.8).

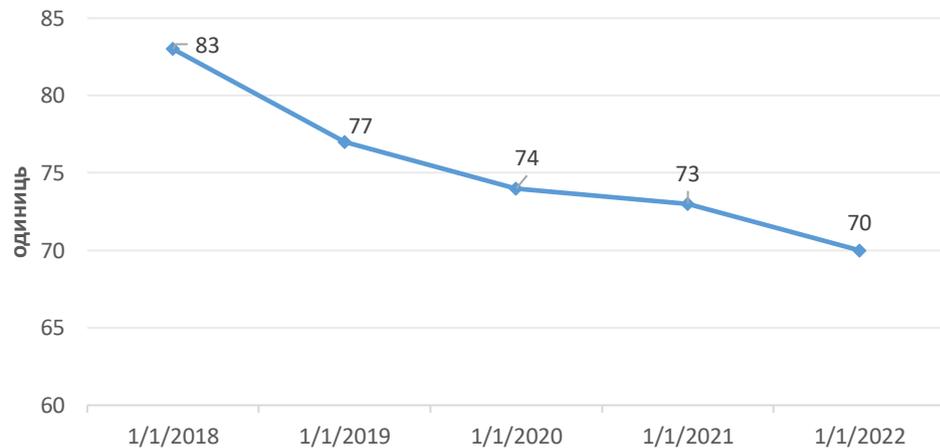

Рисунок 2.8. Динаміка кількості учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2017-2021 років

*Складено на основі даних ФГВФО [38].

Як бачимо, кількість учасників Фонду скоротилася із 83 на кінець 2017 року до 70 у 2021 році. Найбільше зменшення відбулося у 2018 році, коли кількість учасників скоротилася на 6 банків у зв'язку з їхньою ліквідацією. У цілому, за аналізований період кількість учасників Фонду скоротилося на 15,7%.

На рисунку 2.9 відображена динаміка розміру відшкодування коштів фізичним особам за весь період існування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Виходячи з наведеної інформації, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб збільшив розмір відшкодування коштів в 400 разів, порівнюючи з сумою 1998 року. Зараз, під час воєнного стану, за ініціативи Президента України Фонд повинен здійснювати повне відшкодування вкладів фізичних осіб, також дана ініціатива буде діяти 3 місяці після закінчення воєнного стану. Через три місяці після припинення чи скасування дії воєнного стану гарантована сума за вкладами становитиме не менше 600 тис. грн., що

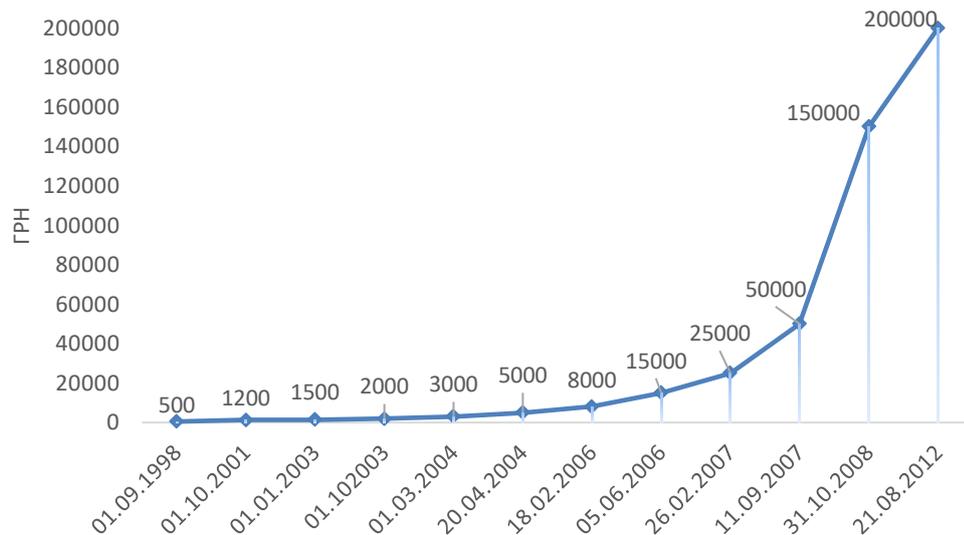

Рисунок 2.9. Динаміка розміру відшкодування коштів вкладникам за період функціонування ФГВФО

*Складено на основі даних ФГВФО [38].

означає збільшення суми відшкодування, порівнюючи з передвоєною, в 3 рази. Таке суттєве збільшення відбудеться вдруге за час існування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, перше відноситься до 2008 року.

Кожному вкладнику Фонд гарантує відшкодування коштів, які були залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського рахунку та договору банківського вкладу (депозиту).

Гарантії Фонду поширюються на вкладників – фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб – підприємців. Фонд гарантує відшкодування коштів, які були залучені банком в готівковій або безготівковій формі у національній або в іноземній валюті. Відшкодування вкладів, які були залучені в іноземній валюті, здійснюється у національній валюті по офіційному курсу НБУ. Кожному вкладнику в кожному банку України Фонд відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані станом на кінець дня, що передує дню початку процедури виведення Фондом банку з ринку.

Проаналізуємо джерела формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для виплати відшкодування клієнтам банків (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Формування фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2017-2020 рр.

Джерела формування коштів	2017	2018	2019	2020	Темп змін, %			
					2018/2017	2019/2018	2020/2019	2020/2017
Регулярний збір	3 315,2	3 498,2	4 065,6	3 692,9	105,5	116,2	90,8	111,4
Доходи від інвестування в державні цінні папери	1 147,3	1 130,0	1 107,9	661,7	98,5	98,0	59,7	57,7
Доходи у вигляді процентів по залишкам коштів на розрахункових рахунках в НБУ	140,8	216,4	192,5	163,2	153,7	89,0	84,8	115,9
Погашення ОВДП	0,0	3 397,1	6 028,8	2 805,4	100,0	177,5	46,5	0,0
Кошти отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання	6 531,2	4 173,3	2 303,1	4 885,3	63,9	55,2	212,1	74,8
в ліквідацію (погашення кредиторських вимог)	6 531,2	4 033,5	0,0	0,0	61,8	0,0	0,0	0,0
під час тимчасової адміністрації (повернення цільових позик)	0,0	139,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші надходження, у т.ч.:	83,1	24,5	61,8	14,2	29,5	252,2	23,0	17,1
• отримані гарантійні внески	80,0	20,0	55,1	0,0	25,0	275,5	0,0	0,0
• повернення сплаченого судового збору	0,0	0,0	5,7	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
• стягнуті штрафи, пені	0,0	0,0	0,4	11,6	0,0	100,0	2 900,0	0,0
• інші надходження	3,1	4,5	0,6	2,6	145,2	13,3	433,3	83,9
Всього по джерелах:	13 760,8	12 439,5	13 759,7	12 222,7	90,4	110,6	0,9	88,8

*Складено на основі даних ФГВФО [38].

Зазначимо, що інформації про фінансовий стан Фонду за 2021 рік на його офіційному сайті немає, тому дані можна проаналізувати за 2017-2020 роки.

Відповідно до даних таблиці 2.9, Фонд, в основному, формує свої ресурси за рахунок регулярного збору з банків-учасників, погашення раніше придбаних ОВДП, а також коштів, отриманих від виконання заходів, передбачених планом врегулювання.

Регулярний збір збільшився із 3 315,2 млн. грн. у 2017 році до 3 692,9 млн. грн. у 2020 році, тобто збільшення відбулося на 377,7 млн. грн. або на 11,4%. Розрахунок та нарахування регулярного збору здійснюються учасниками Фонду станом на кінець останнього робочого дня звітнього кварталу за базовою річною ставкою, яка становить 0,5% бази нарахування за вкладками в національній валюті та 0,8% бази нарахування за вкладками в іноземній валюті. База нарахування визначається як середньоарифметична за розрахунковий період сума щоденних балансових залишків на рахунках з обліку вкладів та відсотків за ними. Розрахунковим періодом для визначення бази нарахування є звітний квартал поточного року.

Доходи від інвестування в державні цінні папери зменшилися із 1147,3 млн. грн. у 2017 році до 661,7 млн. грн. у 2020 році, тобто зменшення відбулося на 485,6 млн. грн. або на 42,3%. Кошти отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання зменшилися із 6531,2 млн. грн. у 2017 році до 4885,3 млн. грн. у 2020 році, тобто зменшення відбулося на 1645,9 млн. грн. або на 25,2%. Динаміка обсягів коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб візуалізована на рис. 2.10.

Напрями використання коштів Фонду відображені у таблиці 2.10. У 2020 році перерахування коштів для здійснення виплат вкладникам неплатоспроможних банків зменшилося на 739% або на 6170,9 млн. грн, у порівнянні із 2017 . У 2017 році було найбільше перерахованих коштів тому, що відбулася банківська криза 2014-2017 років, коли в управління Фонду було передано майже 90 неплатоспроможні банківські установи, викликала

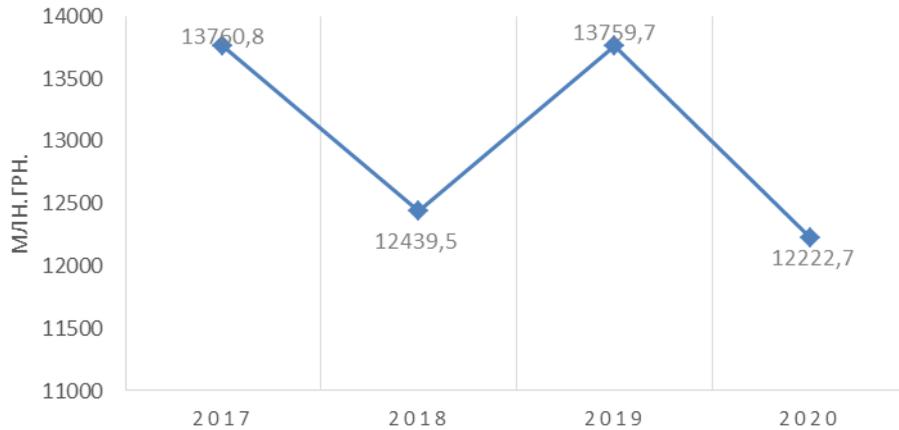

Рисунок 2.10. Динаміка коштів ФГВФО за період 2017 – 2020 років

*Складено на основі даних ФГВФО [38].

потребу виплати гарантованих сум відшкодування більше 2 млн. вкладникам на загальну суму понад 90 млрд грн. Із 2018 року у ФГВФО збільшуються ресурси на використання за своїми напрямками а власні кошти Фонду зменшуються і тому Фонду приходиться запозичувати кошти, щоб можна було покрити всі свої витрати.

Запозичення Фондом відбуваються тому, що відповідно до частини першої статті 19 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у разі необхідності для виконання своїх функцій Фонд гарантування вкладів фізичних осіб може залучати кредити Національного банку України, від небанківських фінансових установ та іноземних кредиторів, а також здійснювати запозичення у держави. Із 2019 року Фонд почав інвестувати кошти у державні цінні папери для того, щоб отримати додатковий прибуток для забезпечення своїх витрат. Всього витрати збільшилися із 12330,3 млн. грн. у 2017 році до 16807,2 млн. грн., тобто збільшення відбулося на 4476,9 млн. грн. або на 36%. Кредити держави (Міністерства фінансів України) були отримані в обмін на векселі Фонду в загальній сумі 59,56 млрд грн під відсоткову ставку від 9,99% до 12,5% з датами погашення від 2025 по 2031 роки. Кредити Національного банку України становили 20,15 млрд грн під відсоткову ставку 12,5-14%.

Таблиця 2.10

Напрями використання фінансових ресурсів Фонду за період 2017-2020 років

Напрями використання	2017	2018	2019	2020	Темп змін, %			
					2018/2017	2019/2018	2020/2019	2020/2017
Перерахування коштів для здійснення виплат вкладникам неплатоспроможних банків	7 004,9	979,6	390,7	834,0	14,0	39,9	213,5	11,9
Надання цільової позики	19,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Погашення векселю	0,0	1 000,0	1 300,0	9 117,6	0,0	130,0	701,4	0,0
Процентні витрати за векселями Фонду	1 264,7	1 233,5	700,1	505,6	97,5	56,8	72,2	40,0
Погашення кредитів НБУ	2 582,0	5 024,3	0,0	1 460,0	194,6	0,0	100,0	56,5
Процентні витрати за кредитами НБУ	1 050,3	378,0	0,0	8,2	36,0	0,0	100,0	0,8
Інвестування у державні цінні папери	0,0	0,0	11 482,0	4 405,3	0,0	100,0	38,4	0,0
Кошторисні витрати	346,6	430,8	915,7	476,4	124,3	212,6	52,0	137,4
Інші витрати, у т.ч.:	61,9	49,1	54,9	0,1	79,3	111,8	0,2	0,2
• повернення гарантійних внесків	60,0	40,0	54,8	0,0	66,7	137,0	0,0	0,0
• інші витрати	1,9	9,1	0,1	0,1	478,9	1,1	100,0	5,3
Всього за напрямками	12 330,3	9 097,7	14 843,4	16 807,2	73,8	163,2	113,2	136,3

*Складено на основі даних ФГВФО [38].

Також Фонд купує державні цінні папери, тому що відповідно до функцій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, визначених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а саме пункту 3 частини другої статті 4 Закону, з метою захисту від інфляційних процесів та для поповнення коштів Фонд може здійснювати інвестування тимчасово вільних коштів в державні цінні папери України та облігації міжнародних фінансових організацій, що розміщуються на території України.

Вважаємо, що інвестування в державні цінні папери України пояснюється тим, що саме ОВДП є одним із найбезпечніших інструментів інвестування в нашій державі. Адже, ОВДП є борговим цінним папером, що випускається саме державою в особі Міністерства фінансів України. За цим цінним папером держава зобов'язується повернути власнику облігації суму інвестиції та заплатити зверху відсоток за користування коштами. Таким чином, ОВДП відносяться до низькоризикованих видів інвестування, оскільки виплати по таких цінних паперах повністю гарантуються державою.

На другий день після початку війни Національний банк анулював ліцензії двом українським банкам з російським капіталом: АТ «Міжнародний резервний банк», дочірньому банку російського «Сбербанку», та ПАТ «Промінвестбанк», дочірньому банку Державної корпорації розвитку «ВЕБ.РФ». Процес виведення банків з ринку почався відразу, тому на даний час вони на 100% контролюються Фондом гарантування.

Виплати гарантованих сум по вкладах у цих банках ФГВФО розпочав навіть на тиждень раніше, ніж того вимагав закон. Сьогодні виплатили близько 475 млн. грн., це близько 40% від суми депозитів, що гарантуються у цих банках. По Промінвестбанку сума гарантованих виплат становить близько 3,4 млн. грн., по «Міжнародному резервному банку» – 1,2 млрд. грн. [54]. Відшкодування коштів вкладникам проводиться через відділення банків-агентів фонду, підключених до Автоматизованої системи виплат фонду.

Для отримання коштів за зазначеними договорами вкладникам необхідно звернутися до будь-якого відділення одного з визначених банків-агентів з паспортом або іншим документом, що посвідчує особу. 31 березня у Міністерстві юстиції України було зареєстровано документ, який дасть можливість вкладникам збанкрутілих банків отримати гарантовані Фондом суми без фізичного відвідування відділень банків-агентів. Єдина умова – наявність відкритих рахунків у таких установах [55].

Отже, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є єдиним гарантом який повертає кошти вкладникам неплатоспроможних банків. Зараз фізичні особи можуть не переживати, що їхні кошти пропадуть якщо у якоїсь банківської установи виникнуть проблеми. Завдяки своїм повноваженням Фонд має право спостерігати за фінансовим станом банку і якщо банк стає неплатоспроможним, то має право його вивести із банківського ринку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями розвитку депозитних операцій АБ «Укргазбанк»

Депозитні операції в Україні стрімко розвиваються. Завдяки цьому вдосконалюється банківська діяльність і зберігається перевага конкуренції. Для удосконалення залучення депозитних коштів необхідно застосовувати нові маркетингові заходи, підвищувати якість обслуговування клієнтів і створювати нові депозитні продукти, які мають зацікавити клієнтів з різними можливостями і прибутками

Сьогодні вкладники під час ухвалення рішення про розміщення ресурсів ураховують, насамперед, такі фактори:

1) рівень процентної ставки по вкладах: чим надійніше банк, тим менше процентна ставка по депозитах, і навпаки: маловідомі банки пропонують максимально високі ставки, щоб бути лідерами на ринку банківських послуг і забезпечити себе ресурсами для здійснення кредитної діяльності;

2) спектр депозитних продуктів. В останні десятиріччя чіткі границі між окремими категоріями депозитів не є чіткими, виникають «гібридні» рахунки, що сполучають властивості різних видів депозитів, наприклад рахунків до запитання і строкових вкладів;

3) мережа установ банку та якість обслуговування клієнтів [56].

Варто відмітити, що ринок депозитних вкладів на сьогоднішній день є достатньо насиченим. Практично кожна банківська установа пропонує клієнтам розміщувати грошові кошти на депозитах. Усі програми, які вимагає ринок банківських послуг, уже на ньому присутні: лояльність та максимальні ставки. Адже нові високотехнологічні продукти поки що для нашої країни не є актуальними. Це такі продукти, як комбінація банківських внесків зі страховими продуктами та інші складніші програми. Наприклад, в Україні не

дуже активно працює програма довгострокових накопичувальних депозитів строком на 10–20 років, тобто на такому рівні, як це відбувається в розвинених європейських країнах [57].

В Україні більше користуються попитом короткострокові та середньострокові депозити – до двох років. Безумовно, банківські установи сьогодні можуть, виходячи зі своїх можливостей, запропонувати депозити строком до 10 років. Але, по-перше, процентна ставка по них буде нижча, ніж та, що існує по внесках строком на рік. По-друге, населення психологічно ще не готове до таких довгострокових внесків.

Зростання загальної суми депозитів банку залежить від рівня інформованості потенціальних клієнтів про репутацію і діяльності банку. На нашу думку, необхідно повною мірою використовувати інформаційні ресурси для залучення потенційних клієнтів, своєчасно доводячи до їх відома інформацію про вигідні пропозиції та акції в сфері депозитного обслуговування. Пропонується використовувати канали маркетингу для досягнення потрібної аудиторії, платний пошуковий маркетинг, соціальну рекламу для цільових перспектив та наявних клієнтів, створити ефективну мобільну присутність.

Для покращення обслуговування клієнтів АБ «Укргазбанк» впроваджує проекти для автоматизації операційних процесів, а також покращення розрахунково – касового обслуговування клієнтів та розміщення їх вільних коштів. Вдосконалюються тарифні плани та здійснюється уніфікація продуктової лінійки.

З метою задоволення потреб клієнтів банк покращував свої сервіси. Протягом 2020 року були впроваджені такі проекти: «ЕКО БУМ» та сервіс обробки платежів засобами дистанційної системи в режимі 24/7.

Завдяки сервісу «ЕКО БУМ» в режимі реального часу підприємці мали змогу управляти своїми фінансами. Клієнти банку без будь-яких обмежень завдяки цьому сервісу можуть отримати інформацію по всіх рахунках і договорах, формувати виписки на експорт за рахунком або групою рахунків,

подавати і обробляти заявки на обмін валюти, оперативно відстежувати статус документів.

Також АБ «Укргазбанк» працював над покращенням таких послуг: вдосконаленням умов проведення ресурсних операцій; впровадження акцій для окремих груп клієнтів; вдосконалення системи дистанційного обслуговування. Завдяки цьому банк збільшив обсяг залишків на поточних та депозитних рахунках клієнтів МСБ.

Більшість вкладників в Україні дають перевагу вкладам у національній валюті за рахунок високих процентних ставок. В іноземній валюті ставки набагато нижчі, відповідно, і ризики інфляції.

Відсьогодні державний Укргазбанк запроваджує нові умови обслуговування військовослужбовців за зарплатними картками. Тепер кожен захисник отримуватиме додатково +6% річних на залишки власних коштів. Такі нарахування примножать кошти військових на час служби і стануть джерелом додаткового доходу. А ще військовослужбовці-клієнти банку отримають: безкоштовне обслуговування зарплатних карток; безкоштовне зняття готівки в усіх банкоматах будь-якого банку України; безкоштовне відкриття додаткової картки; можливість дистанційного відкриття рахунку.

АБ «Укргазбанк» запровадив також новий вклад «Військовий». Цей депозит відкривають громадянам України, які проходять військову службу, і членам їх родин (один із подружжя, діти, батьки). Строк депозиту можна обрати на власний розсуд від 1 місяця до 2 років. Максимальна ставка 8,5% річних у гривні та 1,45% річних у доларах США. Проценти сплачуються щомісяця або в кінці строку. Думаючи про майбутнє, банк розробив цей депозит. Укргазбанк не тільки зберігає кошти наших захисників, а й примножує. Для зручності і економії часу, цей депозит можна відкрити онлайн.

АБ «Укргазбанк» також запускає новий благодійний депозит для тих, хто хоче допомогти відбудувати українські міста. Це депозит «Відбудуємо міста разом». Завдяки цьому депозиту банк разом з своїми клієнтами направляє

кошти на фінансування зруйнованих міст. Клієнт сам обирає місто, на рахунок якого будуть перераховані кошти.

Максимальна ставка цього депозиту 2% річних у гривні та 0,6% річних у доларах США. Розмістивши кошти в цьому депозиті клієнт нічого не втрачає, а допомагає постраждалим містам. Клієнти обирають ставку на 1% річних нижче, потім банк додає власні кошти 1% річних. Депозит «Відбудуємо міста разом» можна відкрити у відділенні Укргазбанку або онлайн. Перерахування коштів на благодійні рахунки здійснюється на щомісячній основі в розрізі міст/областей України. При розрахунку суми перерахування застосовується формула (3.1):

$$(\sum Дп \times \%) / РКД \times МКД, \quad (3.1)$$

де $\sum Дп$ – сума депозитного портфелю станом на ранок 1-го числа місяця наступного за звітнім, що була залучена виключно на умовах банківського продукту «Відбудуємо міста разом» за кожною областю України окремо;

% - розмір благодійного внеску у відсотковому значенні річних;

РКД – кількість днів в календарному році (365 або 366);

МКД – кількість днів в звітному місяці.

Також великим попитом у клієнтів Укргазбанку користується депозитна картка «PRO – запас». Власник такої картки може вільно поповнювати рахунок і знімати необхідну суму. Такий депозит корисний клієнтам тим, що його можна забрати у будь – який час. Лише за останній місяць 2021 року кількість карт подвоїлася. Відсотки за цим депозитом становлять 6% річних у гривні і 0,5% річних в доларах США. Ці відсотки банк гарантує протягом року з моменту укладання договору. Хоч банк почав знижувати ставки по депозитам, але власники і надалі отримують високі доходи.

Отримання доходу кожні 7 днів можливо завдяки депозиту «Прибуткова -7ка». Відсотки за сім днів становлять 3,5% у гривні і 0,05% у доларах США. Також при розміщенні вкладів для клієнтів, у яких відкрито карткові (поточні) рахунки для виплати заробітної плати або для виплати пенсій в АБ

«Укргазбанк» додається надбавка до процентних ставок за депозитом в національній валюті у розмірі +0,5% річних.

Існують певні ознаки лояльності, серед яких багато авторів відмічають активну рекомендацію банку та його продуктів друзям, родичам та знайомим. Взагалі, можна виділити такі ознаки лояльності до вітчизняних банків:

- прояв солідарності з банком в інформаційному полі, в тому числі, позитивні відгуки про обслуговування банком в ЗМІ, Інтернеті, підтримка іміджу банку в своїх висловлюваннях і публікаціях;

- збільшення числа придбань клієнтом банківських послуг на фоні високої оцінки якості таких пропозицій;

- терпиме ставлення до погрішностей і незначним недоліків в якості обслуговування, несуттєвим обмеженням по використовуваних продуктів і послуг

- невисока чутливість до зниження цін й інших заходів щодо стимулювання збуту, проведеними банками-конкурентами.

Для формування системи лояльності за рахунок депозитного обслуговування важливо провести сегментацію клієнтів:

1. Потенційний покупець - неусвідомлена потреба в послугі певного банку; бренд малознайомий або не сприймається як привабливий; характерно незнання реклами банку, неучасть в акціях.

2. Випадковий (новий) клієнт - має разовий досвід придбання продукту / послуги, але установка на повторне звернення до банку не сформована. Клієнт чутливий до якості обслуговування і параметрам самої послуги, які формують первинні емоційні враження.

3. Клієнт - регулярно користується послугами конкретного банку, за наявності потреб у фінансових продуктах в першу чергу розглядає відповідний банк, але не тільки його. На цьому рівні формується емоційна прив'язаність до бренду, проявляються перші ознаки самоідентифікації клієнта зі статусним співтовариством.

4. Постійний клієнт - найчастіше користується послугами саме цього банку, в разі виникнення питань або додаткових потреб звертається до його співробітників за консультацією, довіряючи їх думці. У клієнта формується суб'єктивна оцінка його персональної цінності для банку, часто супроводжується зустрічним персональним підходом в обслуговуванні.

5. Прихильник - абсолютно лояльний покупець. При високій лояльності до бренду певного банку підвищується рівень вимог до якості продукту та обслуговування, в цілому [58].

Щоб забезпечити своїх клієнтів найкращим банківським сервісом, Укргазбанк постійно розширює перелік вигод, якими можуть скористатися клієнти. Банк впровадив нову програму лояльності «KEYcard» для приватних клієнтів.

«KEYcard» - єдина програма лояльності, яка за платіжними картками Укргазбанку в мережі партнерів дозволяє отримувати на картку «живі» гроші у вигляді манібеку, а не бонуси чи бали, як пропонують інші програми, які є в Україні. Іншою перевагою цієї програми є те що розмір манібеку за розрахунками в мережі партнерів необмежений, чим більше клієнт зробить транзакцій протягом місяця, тим більше розмір манібеку він отримає. Учасниками програми лояльності є власники усіх дебетових та кредитних карток Укргазбанку. Клієнти Укргазбанку можуть активувати програму лояльності у мобільному додатку – «Екобанк Онлайн».

Мобільний додаток «Екобанк Онлайн» – це невід'ємна складова програми лояльності «KEYcard». Його функціональні можливості постійно вдосконалюються. Протягом часу в додатку буде інтегровано особистий кабінет, куди будуть надходити push – повідомлення щодо акцій, пропозицій, нових партнерів. Програма лояльності «KEYcard» діє по всій території України, а кількість її партнерів різних категорій щодня збільшується.

Укргазбанк є одним із лідерів розрахунків клієнтів за допомогою платіжних карток. Це насамперед зручно, безпечно та вигідно. Майбутнє без

паперових грошей – це економія на емісії банкнот і карбуванні монет, а ще – прозора економіка України.

Одним із способів популяризації безготівкових розрахунків в Укргазбанку є програма лояльності MasterCard Rewards. За кожну операцію з використання платіжної картки банку клієнту нараховуються бонусні бали, які він потім може обміняти на чудові подарунки. Для підтримки українських виробників каталог доступних подарунків було оновлено. Тепер для вибору подарунку доступні три каталоги: Допомога ЗСУ, Благодійність, Підтримуємо українське. Тепер, обмінюючи бали, можна зробити важливий внесок у підтримку економіки держави та української армії.

Можна вважати, що найбільш ефективними можуть бути такі програми заохочення та стимулювання клієнтів для збільшення депозитних вкладів:

- Бонусні програми (+% до ставки депозитного вкладу);
- Акції (приведи друга отримай бонуси, за кожен депозит – бонус);
- Реклама (плакати, флаєри, інформація про клієнтів банку у ЗМІ);
- Подарунки та розіграші призів.

Це все покращить роботу банку у сфері депозитних послуг, вітчизняні банки збільшать прибуток та поповнять свої клієнтські бази, утримують існуючих клієнтів.

Розрахунок ефективності програми лояльності для банку є важливим етапом її формування. Ефективність роботи з клієнтською базою виявляється у збільшенні кількості відкритих поточних та строкових депозитних рахунків, а також збільшенням обсягу операцій з корпоративними клієнтами. Найпростішими показниками виміру ефективності програми лояльності є:

- простота умов програми для клієнтів;
- доброзичливе ставлення до клієнтів;
- довіра клієнтів до банку та його банківських послуг;
- прозорість бонусів та їх методів нарахування.

За допомогою цих індикаторів вітчизняні банки можуть впевнитися, що програми лояльності працює, як було заплановано, а ставлення до клієнтів є на найвищому рівні.

Для залучення більшої кількості клієнтів в Укргазбанку потрібно запровадити нові депозитні операції, зокрема, депозит дитячий.

Дитячі депозити – специфічний банківський продукт, про який багато українців досі не знають. Це довгостроковий вклад, оформлений на неповнолітню особу чи її опікуна. А по суті – інвестиція в майбутнє дитини, можливість зробити старт її дорослого життя не таким складним і більш передбачуваним. Якщо подбати про «дитячий» вклад заздалегідь, накопиченої суми може вистачити на оплату навчання в престижному навчальному закладі або щоб почати свій невеликий бізнес.

В Україні дитячі депозити наразі не користуються особливою популярністю. Це пов'язано як з побоюванням клієнтів відкривати довгострокові вклади, так і з браком інформації про цей продукт. До того ж в Україні подібні програми пропонує не так багато фінансових установ. Ми знайшли дитячі вклади у Приватбанку, ОТП Банку, Альфа-Банку, банку Креді Агріколь та в банку Південний.

Основні напрями поліпшення ефективності депозитної політики банків, що передбачає запровадження та розширення інноваційних банківських послуг, ґрунтовно характеризують К. Л. Ларіонова та Т. В. Донченко:

а) відновлення довіри вкладників до банків: посилення захисту депозитних коштів фізичних та юридичних осіб, через удосконалення та посилення жорсткості у питаннях законодавчого та нормативно-правового регулювання; вдосконалення з боку ФГВФО правового регулювання захисту депозитних коштів фізичних, а також юридичних осіб; формування бездоганної ділової репутації банку; забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; систематичний моніторинг потреб, інтересів і запитів вкладників – юридичних та фізичних осіб; підвищення рівня сервісу обслуговування клієнтів, надання найзручніших форм депозитного обслуговування;

б) модернізація депозитної політики на засадах сучасних запитів: постійний аналіз ринку депозитних ресурсів та адаптації до умов його функціонування; формування банками адекватних сучасним тенденціям розвитку банківського сектору процентних ставок за депозитними залученнями, утримання коштів клієнтів на депозитних рахунках при співрозмірних витратах на залучення грошових ресурсів та їх подальшого інвестування в реальну економіку; підвищення комунікабельності та кваліфікованості банківських працівників; оптимізація спектру депозитних послуг шляхом широкого використання інноваційних інструментів залучення вкладів (мультивалютних, індексованих, гібридних, умовних, спеціальних накопичувальних та структурованих); поєднання традиційного обслуговування клієнтів з сучасними інноваційними системами та продуктами; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;

в) підвищення зацікавленості у розміщенні коштів на вкладних рахунках: комплексне обслуговування клієнтів шляхом надання додаткових видів послуг закладами; втілення у систему відкриття та обслуговування депозитних рахунків принципів простоти, надійності, доступності та лояльності; застосування банками фінансових та нефінансових методів маркетингової політики для підвищення мотивації клієнтів – фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх заощаджень на депозитні рахунки банку; зміна підходу до якості обслуговування клієнтів через запровадження та оновлення сучасних нових інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку [58].

Зрештою, депозитні програми Укргазбанку увійшли у ТОП – 10 за рівнем надійності на українському банківському ринку, складеному РА «Стандарт – Рейтинг» [59]. Укргазбанк став найстійкішим серед державних банків України за рейтингом фінансового онлайн-видання Мінфін. Згідно з рішенням НБУ, Укргазбанк вже другий рік поспіль отримує статус системно важливого банку.

3.2. Шляхи вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням зарубіжного досвіду

На сьогодні в Україні актуальним питанням є поєднання українського законодавства з законодавством ЄС у сфері правового регулювання банківських відносин, зважаючи інтеграційні процеси які відбуваються. З метою захисту прав та інтересів вкладників, першим є питання вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб. Наразі важливим завданням в Україні є розробка рекомендацій взаємодії законодавства, яке регулює діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з нормами і стандартами європейського права та аналіз нормативно – правового забезпечення системи гарантування вкладів, кожна держава повинна враховувати її особливості соціально – економічного розвитку та банківської системи.

При виникненні макроекономічної нестабільності спостерігається ризик у банківській сфері, при цьому можуть виникнути проблеми з ліквідністю та платоспроможністю банків. В цих умовах вкладники можуть не отримати своїх заощаджень. Відповідно до трансформацій, що відбуваються в соціальній, політичній та економічній сферах держави, для забезпечення повернення банківських вкладів необхідно вдосконалювати та постійно переглядати нормативно – правові засади забезпечення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні [60].

Дві основні моделі системи страхування вкладів розглядають у науці це американська та німецька [61]. Форма власності на засоби страхових фондів є основним критерієм поділу на моделі: в американській моделі – державна (США, Велика Британія, Японія), в німецькій – недержавна, в якій кошти страхових фондів належать банкам – учасникам системи страхування вкладів (Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, Франція, Австрія). Також існує і змішана модель гарантування вкладів, власниками засобів страхового фонду є і держава і банки – учасники.

Державна форма власності Фонду та фінансова підтримка державою підвищує захист прав і законних інтересів вкладників. Банки, які є учасниками

Фонду, захищають права і законні інтереси вкладників. Фонд є регулятором системи гарантування вкладів, це сприяє оперативному і централізованому реагуванню на зміни, які відбуваються у банківській системі [62].

Національна система гарантування вкладів відповідає основним принципам і стандартам ЄС, тому системи гарантування банківських вкладів в багатьох державах діють ефективно. Але деякі зміни в законодавстві, які регулюють відносини гарантування вкладів, доцільно внести, також потрібно використати деякі положення, що характерні німецькій моделі, а саме: вільний вибір банком Фонду для участі в системі гарантування вкладів; існування недержавних Фондів гарантування вкладів з Фондом державної власності під наглядом НБУ та підпорядкованістю Фонду державної форми власності. Це дає змогу перейти до змішаної моделі системи гарантування вкладів від існуючої моделі, яку використовують в Україні, це дозволить зменшити фінансове та організаційне навантаження на Фонд; розширити участь недержавних інститутів у забезпеченні захисту прав і законних інтересів вкладників; скоротити строки здійснення відшкодувань за вкладами і збільшити граничний розмір суми відшкодувань; підвищити інтенсивність функціонування системи гарантування вкладів. Якщо ці питання вирішити та законодавство України гармонійно поєднається з законодавством ЄС у сфері гарантування банківських вкладів.

Аналізуючи законодавство України до відповідності положенням Директиви Європарламенту та Ради ЄС 94/19/ЄС від 30.05.1994 р. [63], можна спостерігати відповідність положень законодавства України, які відповідають стандартам і вимогам європейського права і регулюють відносини гарантування вкладів.

Положення, які відповідають стандартам і вимогам ЄС:

1) (ст.22 Закону 4452-VI) Фонд має право встановлювати свої нормативно – правові акти, розмір розрахунку регулярних зборів у формі диференційованих зборів шляхом співвідношення базової річної ставки збору зі

ступенем ризику (відповідає п.3(d) ст.1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

2) (ч.1 ст.19 Закону 4452-VI) фонд має доступ до державного фінансування (відповідає п.13 преамбули Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

3) (ст.3 Закону 4452-VI) Фонд має функції у сфері гарантування вкладів і виведення неплатоспроможних банків з ринку, керуючись при цьому принципом виведення банку з ринку менш витратним способом (Розділ IV Положення «Про виведення неплатоспроможного банку з ринку), (відповідає п.6 ст.1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

4) (ст.18, п. 13 ч.2 ст.4 Закону 4452-VI) Банк зобов'язується інформувати своїх вкладників про функціонування системи гарантування вкладів (відповідає п.5 ст.1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

5) Фонд є співзасновником Міжнародної асоціації страхувальників депозитів, членом Європейського Форуму страховиків депозитів, співпрацює зі страхувальниками депозитів іноземних держав (Болгарії, Республіки Польща, Сербії, США, Туреччини та ін.) (відповідає п.4 ст.1, ст.2 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

6) (ч.7 ст.17 Закону 4452-VI) Учасники Фонду зобов'язані вести базу даних вкладників у визначеному порядку і щоденного формування інформації про вкладників з урахуванням відомостей, відображених в базі даних, що дозволяє Фонду оцінити існуючі ризики і проводити профілактику їх виникнення (відповідає п.4 ст.5, п.7 ст.7, п.3 ст.16, Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС).

Система гарантування вкладів в Україні відповідає вимогам встановлених Директивами Європарламенту та Ради ЄС (94/19/ЄС від 30.05.1994, 2009/14/ЄС від 11.03.2009, 2014/49/ЄС від 16.04.2014), але є декілька вимог, які не відповідають стандартам і вимогам європейського права:

- В Україні сума граничного розміру відшкодування за вкладами, менша в 13 разів аналогічного розміру встановленого в державах членах ЄС;

- Термін відшкодування за вкладами в межах гарантованої суми наступають через 2 місяці, а в державах – членах ЄС ці терміни 20 днів з можливим зменшенням до 7 днів;

- Вклади фізичних осіб і фізичних осіб – підприємців підлягають відшкодуванню, а в державах – членах ЄС підлягають і вклади юридичних осіб (за винятком фінансових інструментів і пенсійних фондів);

- Відшкодування коштів за вкладами, що перевищує розмір суми гарантованого мінімуму здійснюється від 6 місяців до 3 років, в державах членах ЄС від 3 до 12 місяці;

- Фактичний рівень покриття вкладів коштами Фонду знаходиться на рівні 0,4 – 0,6%, в державах – членах ЄС 0,5 – 0,8%.

Законодавство України, яке регулює функціонування системи гарантування вкладів, необхідно вдосконалювати для вирішення розглянутих проблем, а саме урегулювати суму і терміни відшкодування вкладникам коштів, і закріпити можливість для відшкодування коштів за вкладами юридичних осіб.

Виникають і інші проблеми щодо гарантування вкладів фізичних осіб у складних умовах функціонування Фонду. Одна із цих проблем є недостатній обсяг коштів Фонду, які необхідні для виплат відшкодувань вкладником. Переоцінена вартість майна збанкрутілих банків, продаж якого здійснює Фонд у процесі виведення неплатоспроможних банків з ринку та їх ліквідації є основною причиною цієї проблеми. Інша проблема полягає у тому, що НБУ повинно виділяти Фонду на його підтримку десятки мільярдів гривень кредитів під високу річну ставку (11-12,5% річних). На відміну від України в інших країнах світу центральні банки не сплачують подібні відсотки Фонду. Ще одна проблема Фонду занижена стартова ціна майна та активів збанкрутілих банків, які Фонд виставляє на продаж [64].

Щоб вирішити ці та багато інших проблем був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних

банків з ринку» [65]. Цей закон надає Фонду повноваження тимчасового адміністратора та ліквідатора і брати участь у підготовці до виведення неплатоспроможних банків з ринку; скорочення терміну виведення банку з ринку; скорочення строків для затвердження виконавчою дирекцією Фонду плану врегулювання до 30 днів з дня початку процедури виведення банку з ринку та прискорити ліквідацію неплатоспроможного банку, коли є відповідність критеріям, які встановлені нормативно-правовими актами Фонду; з реалізації майна банку, що ліквідується створюється консолідований офіс; скорочення строків початку виплат відшкодування коштів всім вкладникам за рахунком коштів Фонду до 20 робочих днів з початку виведення неплатоспроможних банків з ринку, не чекати рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку.

На сьогодні в Україні є проблеми системи гарантування вкладів фізичних осіб: недосконалий механізм фінансування, врегулювання процедури виплат відшкодування вкладникам збанкрутілих фінансових установ, не врахування ступеня ризику комерційного банку при встановленні розміру вкладів банку-учасника Фонду, які гальмують ефективне функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб [66].

Отже на сучасному етапі розвитку банківської системи, основними завданнями Фонду є:

- 1) Удосконалення кадрового та програмного забезпечення, нормативно-правової бази;
- 2) Запровадження нових технологій проведення виплат відшкодування вкладникам неплатоспроможних банків, зокрема автоматизованої системи виплат відшкодування вкладникам з використанням технології національної системи масових електронних платежів;
- 3) Періодичний перегляд фонду доцільності та можливості збільшення граничного розміру відшкодування коштів за вкладами вкладників;
- 4) Запровадження ефективної системи розрахунку регулярних зборів на основі оцінки ризиків банку (диференційованих зборів);

5) Удосконалення повноважень Фонду в частині механізмів на процедур в роботі з активами неплатоспроможних банків при виведені їх з ринку;

б) Удосконалення положень законодавства щодо розширення кола суб'єктів та об'єктів системи гарантування вкладів.

Проблемою вітчизняної системи гарантування вкладів фізичних осіб є: невчасна виплата вкладникам заниженого гарантованого відшкодування, що заперечує головній меті створення Фонду – захисту прав і законних інтересів вкладників і кредиторів банків. Тому розмір відшкодування, варто розрахувати за розміром мінімальної заробітної плати. Вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб висвітлюється у пропозиціях В.В. Бобиля. На його думку, шляхом введення відповідальності вкладника за ступенем процентного ризику, може бути підвищена система гарантування вкладів фізичних осіб.

Для вирішення цієї проблеми необхідно до величини відсоткової ставки депозиту визначити суму гарантування, а саме частку відшкодування зменшувати пропорційно збільшенню процентної ставки залежно від ступеня ризику, якщо на момент укладання депозитного договору вкладники зважуються на цей крок. Завдяки цьому збільшиться обсяг коштів Фонду, зміцниться банківська система, а слабкі та неефективні банки виключають з цієї системи. Також потрібно впроваджувати диференціацію суми гарантування вкладів та просувати певні стимули для створення якісного корпоративного управління, надійної системи ризик – менеджменту, збільшувати рівень ринкової дисципліни, системи регуляторного погляду [66].

Для збільшення суми гарантованого відшкодування, необхідно знайти шляхи для підвищення капіталу Фонду, це буде стимулювати для фізичних осіб зберігати свої заощадження в банках. Диверсифікація інвестицій Фонду є одним із шляхів вирішення проблеми, а на сьогодні кошти Фонду розміщуються лише в державних цінних паперах. У майбутньому краще їх розміщувати у іпотечних цінних паперах. У п.3 п.31 ч.2. ст.4 Закону 4452-VI закріплені додаткові надходження до Фонду. За визначеним Законом Фонд може здійснювати інвестиції у державні цінні папери на розміщення облігацій

до залучення коштів, видача векселів видається у випадках непередбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, його функції розглядаються в цьому Законі, це потрібно закріпити в положеннях, що регулюють джерела формування коштів Фонду. Необхідно доповнити ч.1 ст.19 Закону 4452-VI п.4: доходи, одержані від інвестування коштів Фонду потрібно вкладати в іпотечні цінні папери.

Потрібно розробити систему обмежень щодо здійснення інвестування, враховуючи ринкові ризики, а як це буде здійснюватися закріпити у новому розділі Закону 4452-VI: «Розділ IV. Порядок інвестування коштів Фонду в іпотечні цінні папери».

В цьому розділі мають бути розміщені положення: характеристика іпотечних цінних паперів, в які Фонд має право здійснювати інвестування(рівня забезпеченості, строковості, прибутковості, рейтингу емітента, методи розрахунку допустимого рівня ринкового ризику, методи визначення зовнішнього рівня соціально – економічного ризику).

Після проведеного дослідження всіх напрямів вдосконалення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, ми можемо зробити деякі висновки:

1. Напрями вдосконалення Фонду: для здійснення виплат відшкодування вкладникам необхідно збільшити обсяг коштів Фонду за рахунок розширення напрямів розміщення коштів Фонду, скоротити строки для здійснення процедури ліквідації неплатоспроможного банку, запровадити систему розрахунку диференційованих зборів на основі оцінки ризиків банку, реформа щодо відшкодування вкладів шляхом вдосконалення положень законодавства відносно категорій вкладів, які не відшкодовуються, та обмежити кола осіб за якими вклади не підлягають відшкодуванню.

2. В системі гарантування вкладів фізичних осіб є такі проблеми правового регулювання діяльності Фонду: це недостатня ресурсна база Фонду; занижений розмір гарантованої суми відшкодування; неврегульована диверсифікація інвестицій Фонду в цінні папери, насамперед в іпотечні цінні папери і неврегульована можливість випуску векселів; високий рівень ризику в

банкрутстві банку шляхом посилення відповідальності посадових осіб і запровадження диференційованого підходу до гарантованої суми відшкодування залежно від рівня процентного ризику за відповідним вкладом.

3. Обов'язкова участь всіх торгівців цінними паперами та компаній з управління активами встановленого необхідного правового закріплення гарантування інвестицій фізичних осіб на фондовому ринку зі створенням відповідного Фонду на фондовому ринку.

4. Для нарахування регулярних зборів банками – учасниками необхідно використовувати диференційований підхід з метою вдосконалення систем гарантування вкладів фізичних осіб а саме не лише зважуванням базової річної ставки збору за ступенем ризику здійснювати розрахунок розміру диференційованого збору, але і потрібно збільшувати відшкодування за вкладами пропорційно до збільшення суми граничного розміру за ініціативи окремих банків, це дозволить підвищити рівень гарантії захисту законних інтересів і прав вкладників і збільшити обсяг ресурсної бази Фонду.

5. В Україні потрібно започаткувати модель змішаного типу системи гарантування вкладів фізичних осіб, це дасть змогу недержавним інститутам забезпечити захист законних прав і інтересів вкладників, таким чином зменшиться фінансове та організаційне навантаження на Фонд. Це дасть можливість, у сфері – страхування банківських вкладів, прискорити процеси правової адаптації нормативно – правової бази України до норм і стандартів ЄС, також підвищиться гнучкість функціонування системи гарантування вкладів. Іншу модель, яку потрібно впровадити в Україні є німецька модель, за якою можливе поєднання існування фонду державної форми власності з недержавним Фондом гарантування вкладів під наглядом з боку НБУ та підпорядкованістю Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: також для участі в системі гарантування вкладів банк має право вибору фонду (участь в одному з фондів є обов'язковою для всіх банків, що мають ліцензію НБУ)

Зараз закон № 2180-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб»

[67], спрямований на підвищення довіри вкладників до банківської системи та забезпечення її стабільності, потрібен фінансовому сектору країни як ніколи. Він вирішує низку ключових питань, зокрема:

Сприяє реалізації ініціативи Президента України про запровадження норми про повне відшкодування вкладів фізичних осіб Фондом гарантування вкладів на період дії воєнного стану та трьох місяців після його припинення чи скасування.

Упродовж вказаного періоду Фонд гарантування вкладів відшкодує кожному вкладнику банку кошти в повному розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані станом на кінець дня, що передує дню початку процедури виведення банку з ринку, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 26 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”.

Дія цієї норми поширюється на банки, рішення про виведення з ринку яких будуть прийняті після набрання чинності цим Законом. Через три місяці після припинення чи скасування дії воєнного стану гарантована сума за вкладами становитиме не менше 600 000 грн. Це стосуватиметься банків, що визнаватимуться неплатоспроможними після набрання чинності цими нормами.

Приєднання Ощадбанку до Фонду гарантування вкладів запроваджує конкурентні умови для всіх банків в Україні. Це відповідає міжнародним стандартам, якими передбачена обов’язкова участь у системі гарантування всіх банківських установ, що залучають вклади, а також відкриває перед Ощадбанком нові можливості з залучення у капітал інвестицій Європейського банку реконструкції та розвитку.

Підвищується фінансова стійкість Фонду гарантування вкладів шляхом реструктуризації його заборгованості перед Міністерством фінансів України.

Реалізація попередніх пунктів стала можливою завдяки реструктуризації заборгованості Фонду, що також передбачено ухваленим законом. Погашення заборгованості в частині номіналу векселів здійснюватиметься з коштів Фонду гарантування вкладів, а в частині, що відповідає нарахованим відсоткам, - за

рахунок коштів, стягнутих з колишніх власників та пов'язаних осіб, діяльність яких призвела до неплатоспроможності цих установ.

Отже, у цілому, положення українського законодавства, що регулює відносини у сфері гарантування вкладів відповідає нормам і стандартам європейського права. Однак для вирішення розглянутих проблем необхідно продовжити вдосконалення законодавства України, яке регулює функціонування системи гарантування вкладів (урегулювати суму і терміни відшкодування вкладникам коштів, а також закріпити можливість відшкодування коштів за вкладами юридичних осіб). Створенню ефективної системи гарантування вкладів фізичних осіб сприяє порівняльний аналіз національного законодавства та законодавства інших держав, що дозволяє перейняти позитивні міжнародний досвід та адаптувати його до умов України.

ВИСНОВКИ

Банківська система є елементом фінансової системи країни. Через банківську систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Нині політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Стійкість та стабільність банківського сектору країни є однією з найголовніших передумов досягнення сталого розвитку національної економіки, натомість недостатній їхній рівень може призвести до кризових явищ усередині країни.

Депозити є основним способом акумуляції ресурсів банків. В Україні найбільш поширеними залишаються термінові депозити з терміном розміщення до одного року. Відповідно, управління депозитними операціями є одним із важливих складників діяльності банку, а правильно обрана депозитна політика може бути суттєвою конкурентною перевагою. Водночас на формування депозитів впливає багато макроекономічних і внутрішньобанківських чинників, які безпосередньо не пов'язані із залученням коштів (репутація банку, стан корпоративного управління тощо).

Депозитні ресурси – це сукупність грошових коштів вкладників, залучених банком на договірній основі на певний строк або без визначення строку терміну, які підлягають виплаті вкладникам, як правило, з процентом, забезпечуючи банку необхідний обсяг коштів для здійснення активних операцій і виконання нормативних вимог згідно з законодавством. Депозитні ресурси банку забезпечують основну масу кредитних та інших активних операцій, забезпечують ліквідність банку та виконання ним нормативних вимог.

Метою управління депозитними ресурсами є забезпечення залучення достатнього обсягу коштів для здійснення активних операцій на вигідних для банку умовах, в обсязі і порядку, визначених чинним законодавством.

При формуванні депозитних ресурсів банки визначають місце і роль депозитних ресурсів у власних пасивах, при цьому прийняття рішень диктується загальною стратегією банку щодо управління активами і пасивами. Виходячи з умов, які складаються на ринку, а також власних можливостей банку щодо залучення коштів, обирається стратегія залучення і управління депозитними ресурсами банку. Головною метою при цьому стає досягнення оптимального співвідношення між стабільністю та вартістю ресурсів банку.

Організаційне забезпечення управління залученням депозитних ресурсів виникає на стратегічному, тактичному та операційному рівнях. Щодо дослідження зовнішньої і внутрішньої інформації, то досліджена інформація формує базу для прийняття управлінських рішень як в окремих підрозділах, так і на рівні всього банку. Так вчасно одержана інформація про зміни в законодавстві, в економічному середовищі, можливі структурні переміни у діяльності конкурентів, зміна соціального настрою серед населення може допомогти залучити банкові більшу кількість депозитних ресурсів, а також уникнути загроз, що можуть виникнути у разі виникненні загрозової ситуації.

Отже, під час дослідження ресурсів і ресурсної бази Укргазбанку ми виявили, що необхідність залучення достатньої кількості ресурсів - це ключове завдання банку. Тому що достатня ресурсна база дозволяє банку здійснювати активні операції і отримувати прибуток, тобто досягати основної мети діяльності.

АБ «Укргазбанк» – вітчизняний комерційний банк, заснований у 1993 році, на 94,940948 % належить державі. За розмірами активів та часткою на роздрібному ринку посідає 4 місце серед усіх банків України. Загальні розміри активів, станом на 01.08.2019 року, становили 118,4 млрд гривень. Мережа обслуговування банку налічує 247 відділень у всіх регіонах України. У

2017 році Банк перейшов на власний процесинг, який попередньо пройшов сертифікацію міжнародних платіжних систем.

Аналізуючи діяльність Укргазбанку по депозитним операціям, можна сказати, що виходячи з його становища на вітчизняному депозитному ринку, його місця за обсягами вкладів серед інших банків та розглянутої технології залучення вкладів та проведення депозитних операцій, роботу банку у сфері депозитного обслуговування фізичних осіб можна вважати задовільною.

АБ «Укргазбанк» має середні показники діяльності на ринку депозитних послуг. Характерним для нього є переважання депозитних вкладів фізичних осіб над вкладами юридичних осіб, що свідчить про високий рівень довіри до банку з боку пересічних громадян. Далеко не кожний банк в Україні має такий високий показник довіри населення.

Для покращення роботи АБ «Укргазбанк» у сфері депозитного обслуговування необхідно розробляти та впроваджувати програми лояльності, що формують прихильність клієнтів банку до його депозитних продуктів і визначають успішність діяльності банку на роздрібному сегменті депозитного ринку.

Також головним фактором на депозитному ринку є гарантування цих вкладів. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – установа в Україні, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Правовий статус – юридична особа публічного права.

Фонд є економічно самостійною установою, що не має на меті отримання прибутку. Основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків.

Проаналізувавши роботу Фонду, можна запропонувати такі рекомендації:

– запровадити змішану форму власності на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;

- включити до учасників Фонду всі фінансові установи, що приймають депозити від клієнтів;
- запровадити диференціацію між учасниками Фонду щодо величини обов'язкових відрахувань, враховуючи рівень ризиковості кредитних операцій та депозитну політику даних установ;
- включити в перелік депозитів, що підлягають відшкодуванню, й депозити в банківських металах та депозити юридичних осіб;
- дозволити конвертувати активи Фонду в іноземну валюту та банківські метали;
- відшкодовувати недоступні вклади у тій валюті, в якій був оформлений депозит;
- ввести певну величину франшизи, що буде утримуватись із суми відшкодування як плата за неврахування ризиків;
- скоротити терміни на визнання учасника неплатоспроможним та на виплату недоступного вкладу;
- посилити роль Фонду у здійсненні банківського нагляду та контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції: підручник. За ред. д.е.н., проф. О.В.Дзюблюка. 2-ге вид. випр. і доповн. Тернопіль: ТЗОВ»Тернограф», 2015. 688 с.
2. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА : словник / Ред. Девід В. Пірс. 4-те вид. К. : АртЕк, 2000. 640 с.
3. Гроші та кредит : навчальний посібник / О. Д. Вовчак, І. Є. Бучко, З. Р. Костак. К. : Центр учбової літератури, 2018. 424 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 10.04.2022).
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 10.04.2022).
6. Галіцейська Ю. М., Балянт Г. Р. Загальні тенденції формування ресурсів вітчизняними банками. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL: [//www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5719](http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5719) (дата звернення 13.03.2022).
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III (Редакція станом на 17.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 13.04.2022).
8. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (деPOSITИВНИХ) операцій: постанова Правління НБУ від 03.12.2003 № 516 (Редакція станом на 01.07.2021) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text> (дата звернення 13.04.2022).
9. Кошонько О.В. Тенденції розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 52 С. (43-45)
10. Аналіз банківської діяльності навч. посібник / О. І. Копилюк, О. М. Музичка. Львів: Вид-во ЛКА, 2016. 402 с
11. Шептуха О.М., Маркарян А.А. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел. *Молодий вчений*. 2017. №80 С. (100-103)

12. Банківські операції : навч. посіб. / Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. Дніпро: Пороги, 2017. 345 с.
13. Рисін В.В. Реалізація ресурсної політики банків в умовах фінансової нестабільності: монографія. Київ : УБС, 2015. 390 с.
14. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 12.05.2022).
15. Кучерук І.В. Депозитні операції комерційних банків України, їхня організація та депозитна політика. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 12 (139). С. (87-91)
16. Шульц Е.П. Особливості сучасної депозитної політики банків. *Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету «Наука молода»*. 2015. Вип. 3 (113). С. (15-19)
17. Качур Ю.О. Методи залучення банками депозитних ресурсів. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. №35. С. 419-426.
18. Андренко О., Вороніна Л. Проблеми розвитку депозитних операцій банківських установ. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2018. №47. (56-59)
19. Банківська система: навчальний посібник; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
20. Депозитні сертифікати VS банківські вклади URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/articles/depozitnye-sertifikaty-vs-bankovskie-vklady/> (дата звернення 04.04.2022).
21. Галапуп Л. Депозитна діяльність банківських установ України: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2016. № 4. С. 58-72.
22. Жовтун Є. В. Теоретичні аспекти депозитної політики банків. *Облік і фінанси*. 2016. № 3 (73). С. 77-83.
23. Копилюк О. І., Музичка О.М. Банківські операції: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доповн. К. : ЦУЛ, 2016. 536 с.
24. Про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів : постанова

Правляння НБУ № 492 від 12.11.2003. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#Text> (дата звернення 25.04.2022).

25. Продан М. В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23(2). С. 75-82.

26. Чернишова Л. І., Мунтян К. П. Управління розвитком депозитних ресурсів банку для зміцнення його кредитного потенціалу. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 12. С. 20-25.

27. Безвух С. В. Функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 675–680.

28. Ткаченко Н.В. Міжнародна практика побудови системи страхування депозитів. *Фінансовий простір*. 2014. №4(16). С. 235-244. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/download/338/336> (дата звернення 06.04.2022).

29. Гонта О. І., Прокопенко В. Ю., Дубина М. В. Роль системи гарантування вкладів у підвищенні рівня довіри громадян до діяльності депозитних установ. *Проблеми економіки*. 2018. № 3. С. 178-183.

30. Як працюють системи гарантування вкладів у світі та в Україні URL:<https://minfin.com.ua/ua/deposits/articles/kakoe-buduschee-u-sistem-garantirovaniya-vkladov/> (дата звернення 06.04.2022).

31. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes. URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-PL/TXT/?uri=CELEX:32014L0049&from=EN> (дата звернення 26.04.2022).

32. Галайко Н.Р. Система гарантування вкладів в банківській системі України та Європейському Союзу. *Ефективна економіка*. 2015. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4087> (дата звернення 06.04.2022).

33. Головіна Я. Реформування систем страхування депозитів у США та країнах ЄС під впливом сучасних кризових умов. *Банківська справа*. 2016. № 4. С. (60-64)

34. Адамик Б. П., Скірка А. С. Становлення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні: нормативно-правові аспекти. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 21. № 1. С. (220-224)

35. Ілляш В.Ю., Чаленко Н.В. Депозитна політика комерційного банку та інструменти її реалізації *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. Вип. № 1(11). С. (74-78)

36. Нагорний Ю. І., Кісильова І. Ю., Ведмідь Ю. М. Проблеми системи страхування депозитів в Україні та шляхи їх подолання. *Вісник Запорізького Національного університету. Економічні науки*. 2018. № 1(13). С. 205– 210.

37. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України №4452-VI від 23.02.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення 08.04.2022).

38. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/> (дата звернення 09.04.2022).

39. Федосєєва Т.Р. Гарантування вкладів фізичних осіб: проблемні питання. *Юридичний часопис*. 2016. Вип. № 2 (12). С. (69-73)

40. Адамик Б. П., Скірка А. С. Становлення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні: нормативно-правові аспекти. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 21. № 1. С. 158-165.

41. Сулима М.О. Організація аудиту депозитних операцій банку. *Стратегія розвитку України*. 2014. №1. С. 230–233.

42. Кундицький О. О. Про страхування депозитів фізичних осіб у господарській системі України. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. Вип. 43. С. 582 -590.

43. Жовтун Є.В. Розвиток системи страхування депозитів. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 17. С. 197-201.

44. Сенищ П. М. Механізм формування депозитної політики банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 5(2). С. 242-247.

45. Фостяк В., Я. Танчак Я., Другова В., Алексеев І., Бондарчук М. Депозитна політика банків України в умовах пандемії COVID-2019. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 3. С. 15-24.

46. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 312 с.

47. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgasbank.com/> (дата звернення 12.04.2022).

48. Річна фінансова звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності АБ «Укргазбанк». URL: https://www.ukrgasbank.com/about/fin_results/rishfin/auditors_report/ (дата звернення 12.04.2022).

49. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 12.04.2022).

50. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції (у розрізі банків). Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 14.04.2022).

51. Депозити АБ «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgasbank.com/private/deposits/> (дата звернення 15.04.2022)

52. Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків : Указ Президента України від 10 вересня 1998 року № 996/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996/98#Text> (дата звернення 16.05.2022).

53. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23 лютого 2012 року № 4452-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення 06.05.2022).

54. Як проходять виплати вкладникам ліквідованих російських банків. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/18/83966317/> (дата звернення 20.04.2022).

55. Почалися виплати вкладникам Сбербанку в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/25/684659/> (дата звернення 18.04.2022).

56. Коваленко В. В. Вплив депозитної політики на формування архітектоники розвитку банків. *ScienceRise*. 2015. № 3(3). С. 78-81.

57. Булюк В. В., Бездітко Ю. М. Інструменти депозитної політики банків України: оціночні характеристики та ефективність. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38(2). С. 78-83.

58. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Аналіз та тенденції розвитку депозитного ринку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. №2. С. 159-167.

59. Офіційний сайт Рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг». URL: <https://www.standard-rating.biz/> (дата звернення 30.04.2022).

60. Ходак Є. С. Моделі систем гарантування вкладів. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Право як ефективний суспільний регулятор»* м. Львів, 19 лютого 2016 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 87 –89.

61. Коваленко В. В. Розвиток систем гарантування вкладів до і після кризи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1. С. (197-201)

62. Юрик. С. О. Основні проблеми Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2015. №... С. (182-186)

63. Amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay : Directive 2009/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11.03.2009. Official journal of European Union, 2009. L 68, 13.3.2009. P. 0003–0007

64. Юрків Н. Я., Данилишин Б. М. Проблеми функціонування діючої в Україні системи гарантування вкладів та її наближення до вимог ЄС. *Стратегічна панорама*. 2019. № 1-2. С. 86-92.

65. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та

виведення неплатоспроможних банків з ринку» від 16 липня 2015 року № 629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/629-19#Text> (дата звернення 02.05.2022).

66. Бобиль В. Удосконалення системи гарантування вкладів в умовах сучасної фінансової кризи. Вісник Національного банку України. 2016. № 7 (197). С. 35-42.

67. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 1 квітня 2022 року № 2180-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (дата звернення 05.05.2022).

ДОДАТКИ